

GÁIVUONA SUOHKAN
KÅFJORD KOMMUNE
KAIVUONON KOMUUNI

Møteinnkalling - Styringsgruppemøte

Utvalg: Samepolitisk utvalg
Møtested: Formannskapssalen, Rådhuset
Dato: 06.11.2020
Tidspunkt: 10:00

Eventuell gyldig forfall må meldes snarest på tlf.: 77 71 92 00.
Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed.

Gáivuona suohkan Kåfjord kommune Kaivuonon komuuni
9146 Olderdalen, 29.10.2020

Asgeir F. Langberg (s.)
Leder

Silje Renate Pedersen (s.)
sekretær e.f.

Saksliste

Utv.saksnr	Sakstittel	U.Off	Arkivsaksnr
PS 22/20	Evaluering av samisk språk i Kåfjord - Gjennomgang av sluttrapport		2016/391

Saksfremlegg

Utvalgssak	Utvalgsnavn	Møtedato
22/20	Samepolitisk utvalg	06.11.2020
	Kåfjord kommunestyre	

Evaluering av samisk språk i Kåfjord - Gjennomgang av sluttrapport

Henvising til lovverk:

Vedlegg

1 Sluttrapport - Evaluering av samisk språk i Kåfjord, 23.10.2020. Versjon 1.2

Kommunedirektørens innstilling:

Saka legges fram uten innstilling.

Saksopplysninger:

Styringsgruppa hadde i møte 28.09.2020 gjennomgang av revidert sluttrapport av 11.09.2020. Styringsgruppa hadde følgende innspill som ble oversendt evaluerer:

- 1 Sammen drag, nest siste avsnitt, s. 4: (...) *Fram mot 2030 er det definert hovedmål for utvikling av samisk språk og kultur i kommunen som følges opp med egne mål og tiltak for kommuneadministrasjon, helse og sosial samt oppvekst. Hovedmålene definerer at samisk språk igjen skal brukes som dagligspråk og arbeidsspråk i kommunen, kommunen skal satse aktivt på rekruttering av egne samiskspråklige ungdommer og vitaliseringen av samisk språk skal skape attraktive bygdesamfunn.*

Kåfjord komme har pr i dag ikke et definert hovedmål for utvikling av samisk språk og kultur i kommunen fram mot 2030. Styringsgruppa er av den mening at formuleringene må omformuleres slik at meningsinnholdet gjenspeiler at det er evaluerer sitt innspill knytta til vitalisering av samisk i Kåfjord: (...) *Fram mot 2030 er det må det være et definert hovedmål for utvikling av samisk språk og kultur i kommunen som følges opp*

med egne mål og tiltak for kommuneadministrasjon, helse og sosial samt oppvekst. Hovedmålene må defineres at samisk språk igjen skal brukes som dagligspråk og arbeidsspråk i kommunen, kommunen skal satse aktivt på rekruttering av egne samiskspråklige ungdommer og vitaliseringen av samisk språk skal skape attraktive bygdesamfunn.

- 2 Innledning, første avsnitt, s. 5: Antall år i forvaltningsområdet sies direkte – 28 år.
- 5.1.1. Overordnet ansvar, siste avsnitt, s. 12: (...) *På rådhuset finnes det samiskkompetanse som benyttes ved behov (...):* Styringsgruppa er usikker på om så er tilfelle. På rådhuset er det en viss tilgang på samiskspråklig kompetanse som kan benyttes ved behov, men tilgangen på språkkompetanse er begrenset.
- 5.1.4 Elever med samisk i skolen, s.16 - Begrepene «Samisk 1», «Samisk 2» og «Samisk 3»: Forskjellene mellom de ulike oppleggene må presiseres nærmere.
- 5.2.2. Administrasjonen – Brukerundersøkelse, første avsnitt, s. 21: I tillegg til Facebook satte kommunen informasjon på sine nettsider og ved oppslag for å søke etter personer som kunne være respondenter i undersøkelsen.
- 5.2.2. Administrasjonen – Brukerundersøkelse, første avsnitt, s. 22: (...) *Forventningene er lave og selv om ansattes språkferdigheter vurderes lavt, oppveier andre forhold.* Setningen oppleves som ufullstendig.
- 5.5 Analyse fra tidligere evalueringer og rapporter, andre avsnitt, s. 39: *I folketellinger fra 1930 før fornorskningen hadde slått inn, hadde Kåfjord 1149 samisktalende innbyggere (Pedersen og Høgmo 2004).*

Styringsgruppa kan ikke si seg enig at fornorskningen først slo inn fra 1930 i Kåfjord. Fornorskningspolitikken begynte allerede på 1850-tallet, og gjorde seg også gjeldende i Kåfjord før 1930.

- 5.5. Analyse fra tidligere evalueringer og rapporter, prikkpunkt nr. 2, s. 39: *Kommunen fikk sin første tospråklighetsplan i 1999 (...).*

Første planen som ble utarbeidet var: Tiltaksplan for innføring av samelovens språkregler, og ble utarbeidet for perioden 1994 – 1997. Se også Pedersen og Høgmo (2004:77) – Kamp, krise og forsoning. Evaluering av samepolitiske tiltak i Kåfjord kommune. Norut Samfunn.

- 5.5. Analyse fra tidligere evalueringer og rapporter, siste avsnitt, s. 39: (...) *I språkundersøkelsen fra 2000 utført av SEG (...).* Hele navnet til Sámi Ealáhus- ja Guorahallanguovddáš må være med.
- 5.5. Analyse fra tidligere evalueringer og rapporter, siste avsnitt, prikkpkt. nr. 1, s. 40: *Manndalen har vært og er fortsatt kjerneområde for samisk bosetting i kommunen.*

Styringsgruppa mener det er viktig å få med at det historisk har vært samisk bosetting i hele kommunen og dermed har samisk språk og kultur vært en aktiv og synlig del av kåfjordkulturen, mens nåværende tyngdepunkt er i Manndalen.

Styringsgruppa viser her til Gjerde og Mosli (1985:126:127) Samiske næringers plass i samfunnsplanlegginga. Dieđut nr. 5, Sámi instituhtta: Her henvises det til FT 1900 hvor det sies at *Samene var i rent flertall i 14 av 18 tellekretser (.....)*. Styringsgruppa viser ellers til tabell med grunnkretsinnndeling fra FT 1900 i Gjerde og Mosli.

Styringsgruppa viser også til Pedersen og Høgmo (Ibid:2004:17): *En analyse basert på folketellingen i 1874 viser at 72% av Kåfjordens befolkning nyttet samisk som talespråk, og for 68%’s vedkommende var samisk eneste språk. I kretsene Øvre Manndalen, Nedre Manndalen, Kjerringdalen, Melnes, Birtavarra, Storslett og Soleng snakket alle samisk (...)*Går vi 25 år framover i tid til folketellingen i 1900, er språkbildet i hovedsak det samme blant kommunens fast bosatte befolkning(...)*En analyse på grunnkrets nivå viste den samme stabilitet(...)*Med utgangspunkt i resultatene fra folketellingen i 1930 fremstår Kåfjord som landets største samekommune, uansett om en tar utgangspunkt i registrerte samer eller samisktalende.

- Generellt om kildehenvisning – det mangler kildehenvisning som er klar og entydig både i evalueringsteksten og gjennom en litteraturliste knytta til evalueringsdokumentet. Sidetallshenvisning er også viktig å få med.
- Det oppfordres ellers til språkvask av evalueringsrapporten.

Innspill sendes til Visjona AS for innarbeiding i evalueringsdokumentet. Styringsgruppa kan ikke godkjenne Sluttrapport: Evaluering av samisk språk i Kåfjord av 11.09.2020, før innspillene er innarbeidet i dokumentet.

Vurdering:

Sluttrapport: Evaluering av samisk språk i Kåfjord

Prosjekteier
Kåfjord kommune
Prosjektleder:
Visjona AS
Versjon 1.2
Dato: 23.10.2020

VISJONA

INNHold

1 Sammendrag	4
--------------------	---

2 Innledning	5
--------------------	---

3 Bakgrunn	6
------------------	---

3.1 Kåfjord kommune	6
---------------------------	---

3.2 Kåfjord i samisk forvaltningsområde	7
---	---

3.3 Utviklingstrekk for samisk språk	8
--	---

4 Oppdraget	9
-------------------	---

4.1 Organisering - gjennomføring	10
--	----

5 Evaluering	12
--------------------	----

5.1 Innledende analyse	12
------------------------------	----

5.1.1 Overordnet ansvar	12
-------------------------------	----

5.1.2 Antall ansatte med samisk kompetanse	13
--	----

5.1.3 Ansatte på samisk kurs/utdanning	15
--	----

5.1.4 Elever med samisk i skolen	16
--	----

5.1.5 Stipender	18
-----------------------	----

5.2 Kommuneadministrasjon	20
---------------------------------	----

5.2.1 Administrasjon - Kommunens egevaluering	20
---	----

5.2.2 Administrasjon - Brukerundersøkelse	21
---	----

5.3 Helse og sosial	22
---------------------------	----

5.3.1 Helse og sosial - Kommunens egevaluering	22
--	----

5.3.2 Helse og sosial - Brukerundersøkelse	23
--	----

5.4 Oppvekst	25
--------------------	----

5.4.1 Oppvekst - Kommunens egevaluering	25
---	----

5.4.2 Oppvekst - Brukerundersøkelse	30
---	----

5.5 Analyse fra tidligere evalueringer og rapporter	39
---	----

5.6 Fellestrekk og oppsummering	43
---------------------------------------	----

INNHold

6 Mål og tiltak	47
-----------------------	----

6.1 Hovedmål.....	47
-------------------	----

6.2 Administrasjon - Mål og tiltak	48
--	----

6.3 Helse og sosial - Mål og tiltak	50
---	----

6.4 Oppvekst - Mål og tiltak	51
------------------------------------	----

6.4.1 Barnehage – Mål og tiltak	51
---------------------------------------	----

6.4.2 Skole – Mål og tiltak	52
-----------------------------------	----

Litteraturliste og annen kildehenvisning	54
--	----

Vedlegg	54
---------------	----

1 Sammendrag

Kåfjord kommune har siden 1992 vært med i forvaltningsområde for samisk språk. Dette innebærer at kommunen skal følge Samelovens § 1–5 som slår fast at samisk og norsk skal være likeverdige språk. Samelovens språkregler gir kommunens innbyggere rettigheter blant annet til å bruke samisk språk i kommunikasjon med kommunen og rettigheter til opplæring i samisk. Kommunen plikter også å gi et samisk tilbud i barnehager og skoler.

Etter 28 år i forvaltningsområdet, har kommunen fastslått at situasjonen for det samiske språket i kommunen er utfordrende. Den samiske kulturen er i større grad bevart, mens samisk språk har tapt status som dagligspråk i forhold til norsk. Kommunen har utfordringer med å gi et tilfredsstillende tjenestetilbud som gjenspeiler at Kåfjord er en flerspråklig kommune.

Som del av arbeidet med å bevare og styrke samisk språk og kultur, har kommunen igangsatt en evaluering for å finne ut hvilken stilling det samiske språket har i kommunen. Evalueringen har omfattet tjenestetilbudene innen kommuneadministrasjon, helse og sosial samt oppvekst som inkluderer barnehager og skoler. Målet med evalueringen har vært å beskrive og belyse arbeidet med og utviklingen av samisk språk i kommunen. Fokus har vært på organisering, planer, holdninger, verdisyn, kompetanse, tilrettelegging, årsaksforhold og brukernes opplevelser.

Evalueringen har fastslått at Kåfjord kommune i stor grad tilfredsstiller formelle lovkrav knyttet til samisk språk. Kommunen har iverksatt mange tiltak, men det har i liten grad ført til økt anvendelse av samisk språk innen kommunens tjenestetilbud. Det er positiv utvikling i prosentandel elever i skolen som har samisk. Samtidig har kommunen store problemer med å rekruttere samiskspråklige pedagoger og lærere. Språkkompetansen til kommunens ansatte vurderes som lav, mens holdningen til samisk språk og kultur trekkes fram som en positiv faktor. Kommunen har et stort potensial i å ta ut effekt fra blant annet språkopplæringen som er gitt til egne ansatte.

Tiltak for vitalisering av samisk i Kåfjord må sees i et langsiktig perspektiv. Fram mot 2030 må det være et definert hovedmål for utvikling av samisk språk og kultur i kommunen som følges opp med egne delmål og tiltak for kommuneadministrasjon, helse og sosial samt oppvekst. Vi foreslår et hovedmål der ambisjonen bør være at samisk språk igjen skal brukes som dagligspråk og arbeidsspråk i kommunen. Kommunen skal satse aktivt på rekruttering av egne samiskspråklige ungdommer, og vitaliseringen av samisk språk skal skape attraktive bygdesamfunn. Dette vil kreve et bredt sett med tiltak på flere innsatsområder.

Kommunen og flertallet av befolkningen er positive til at samisk språk og kultur styrkes i kommunen, og det gir håp for det samiske språket.

2 Innledning

Kåfjord kommune kom med i forvaltningsområdet for samisk språk for 28 år siden. Kommunen har siden den gang hatt en god utvikling og synliggjøring av lokal samisk kultur. Når det gjelder samisk språkbruk og tilrettelegging for samisk språk i offentlige virksomheter, har kommunen ikke hatt samme fremgang.

I Kåfjord har språkskifte og kulturell ensretting ført til at samisk har tapt status i forhold til norsk, både blant dagens foreldre og deres barn. Norsk har overtatt som dagligspråk i de fleste hjem og mange har dermed ikke fått muligheten til å delta i den naturlige språkoverføringen i hjemmet.

Dette har skapt utfordringer med å opprettholde et tilfredsstillende samisk tjenestetilbud som gjenspeiler intensjonene med samelovens språkregler og de mål som Kåfjord kommune selv har for utvikling av samisk språk og kultur.

I Overordnet tospråklighetsplan for perioden 2018-2020, vedtatt i Kåfjord kommunestyre 7.12.2017, er disse utfordringene trukket frem:

- Samisk språk synes og høres lite i de kommunale virksomhetene
- Manglende tilgang og satsing på personer med samisk kompetanse (muntlig og skriftlig) i kommunens virksomheter
- Sårbare samiskspråklige kompetansemiljø.

På bakgrunn av dette ønsker Kåfjord kommune å se på utviklingen av samisk språk i den kommunale virksomhet. Oppfyller Kåfjord kommune sine forpliktelser i forhold til samisk språk og språkutvikling innenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Kåfjord kommune har tildelt evalueringsoppdraget til Visjona AS, og prosjektet er gjennomført i perioden fra mars – oktober 2020.

3 Bakgrunn

3.1 Kåfjord kommune

Gáivuona suohkan Kåfjord kommune Kaivuonon komuuni ligger på østsiden av Lyngenfjorden og har tradisjonelt vært et flerkulturelt samfunn. Bebefolkningen har samisk, kvensk/finsk og norsk språk- og kulturbakgrunn. Kommunesentret er i Olderdalen hvor rådhuset også ligger. Kommunen har ca. 2100 innbyggere.

I kommunen er det tre barnehager i Olderdalen, Birtavarre og Manddalen. Barnehagen i Manddalen, Fossen barnehage, er nettopp vedtatt å være en samisk barnehage, hvor samisk språk er ment å være hovedspråk. Tidligere var det en egen samiskspråklig avdeling ved Fossen barnehage, Riebangárdi. De øvrige barnehagene har norsk som hovedspråk, men samisk språk og kultur skal også her være en del av barnehagehverdagen.

I Kåfjord er det to kommunale barne- og ungdomsskoler, i hhv. Olderdalen og Manddalen. I tillegg er det en privatdrevet skole i Kåfjorddalen, Indre Kåfjord barne- og ungdomsskole. Manddalen skole har størst andel elever med samisk i sin fagkrets. De fleste elevene har samisk som 2. språk. En mindre gruppe elever har samisk som 1.språk. Disse elevene er spredt over flere klassetrinn. Ved skolene i Olderdalen og Kåfjorddalen er det en mindre gruppe elever med samisk 2 i sin fagkrets.

Kåfjord helsetun som inneholder sykehjem, eldre/demensomsorg, legetjeneste og helsestasjon er lokalisert i Birtavarre.

3.2 Kåfjord i samisk forvaltningsområde

I 1992 ble kommunen innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, som den første kommunen i Troms. Samelovens § 1–5 slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og at de skal være likestilte etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3. Samelovens språkregler gir kommunens innbyggere individuelle språklige rettigheter i møte med offentlige organ. I det ligger at kommunale retningslinjer, kunngjøringer og skjema også skal være på samisk. Innbyggerne skal kunne henvende seg på samisk til kommunen med rett til å motta svar på samisk, rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren, rett til individuelle kirkelige tjenester og rett til voksenopplæring i samisk. Det er barnehageloven som sikrer samiske barns rett til samisk språk og kultur i barnehagen, og regulerer kommunens ansvar for tilrettelegging av barnehagetilbudet. Forskrift om rammeplanen gir retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver. Rett til opplæring i/på samisk i grunnskolen og den videregående skole sikres gjennom opplæringsloven. Læreplanverket *Kunnskapsløftet i samisk* ble innført i 2006 for grunnskolen i Kåfjord.

Kåfjord kommune har en viktig rolle i å etablere gode rammer for styrking og utvikling av samisk språk, både i forhold til rollen som tjenesteyter og i forhold til rollen som samfunnsutvikler. Bruk, synliggjøring og anerkjennelse av samisk i kommunikasjon og informasjon er viktige elementer for etablering av gode rammer og videre utvikling av samisk språk i offentlig sammenheng.

Barnehage og grunnskole er viktige arenaer for sikring og bevaring av samisk språk. Som språk- og opplæringsarena er disse helt avgjørende for barn og unge som ikke har et samiskspråklig hjemmemiljø. Fremtiden for samisk språk er avhengig av at barn og unge kan tilegne seg og bruke språket i barnehage og i grunnskole.

I sammenheng med barnehage og skole som samiskspråklige opplæringsarenaer, er det i tillegg viktig at det etableres samiskspråklige arenaer utenfor disse institusjonene. Her har bl.a. Kåfjord kommune ved samisk språksenter en viktig rolle i tilrettelegging av alternative språklige møteplasser.

3.3 Utviklingstrekk for samisk språk

- I årene fra 2016 til 2018 ble folketallet i Kåfjord redusert med 50 personer. I samme periode ble elevtallet i grunnskolen forholdsmessig redusert i flg. SSB-tall. Det forteller at det er ungdom og unge familier med barn som flytter. I samme periode er andelen barn som har valgt samisk på skolen redusert, og andelen elever med samisk som 1. språk er nedadgående.
- De utviklingstrekk som er beskrevet for Kåfjord mht. folketallsutvikling og flytting, gjelder for et stort antall andre mindre distriktskommuner både i og utenfor det samiske språkområdet. Framtidig samisk språkutvikling i Kåfjord må sees i sammenheng med flere faktorer, bl.a.:
  - drivkrefter for nærings- og demografisk utvikling i kommunen og omliggende region; det påvirker også barnetall og elevgrunnlag i barnehager og skoler
  - nivå på det samiske tjenestetilbudet i kommunen, både utfra hvordan tilbudene er tilgjengelig samt kvalitet og innhold i tilbudene
  - befolkningens (foreldre og barns) interesse og holdning til å videreføre opplæring og benytte samisk i daglig bruk
- Problemstillinger som drøftes her, er sentrale i det arbeidet som Sametinget har på gang i forbindelse med oppfølging av NOU 2016:18 Hjertespråket. Sametinget utreder nye kostnadsnøkler for kommunene i et nytt og utvidet samisk språkområde. Et sentralt moment i dette er at kvaliteten på 2. språkstilbudet må styrkes, dersom samisk skal kunne bli et funksjonelt 2. andrespråk for de som ikke har samisk morsmålskompetanse/samisk som 1. språk fra eget hjem. Dette vil ha direkte betydning for det fremtidige tjenestetilbudet både i barnehager, skoler og for opplæring av voksne som vil benytte samisk i daglig bruk i arbeid og fritid.
- Sametinget forbereder også en utvidelse av språkområdet, nettopp fordi mange små kommuner i dagens forvaltningsområde har en negativ befolknings- og elevtallsutvikling som også truer grunnlaget for det samiske språktilbudet i flere av kommunene.

4 Oppdraget

Kåfjord kommune mangler en helhetlig kartlegging og beskrivelse av hvordan kommunen forvalter sitt ansvar knyttet til samisk språk og språkutvikling. Det finnes heller ikke systematisert kunnskap over innbyggernes opplevelse av det kommunale tjenestetilbudet innen samisk. Dette gjelder innenfor alle tjenesteområder: administrasjonen sentralt på Kåfjord rådhus, barnehager og grunnskoler og innenfor helse og sosial.

Det er viktig å se om samiske språkbrukere får brukt samisk i kontakt med kommunale virksomheter. Hva er grunnen dersom de ikke bruker samisk i møte med kommunen. Hvordan har Kåfjord kommune lagt til rette for å møte samiske språkbrukere på samisk?

Det er videre viktig å kartlegge og beskrive situasjonen for samisk språk og kultur i de kommunale barnehagene og i grunnskolen. Hvilket tilbud gis i barnehagene knyttet til samisk språk og kultur? Er dette knyttet til barnehagens planverk? Er foresatte tilfredse med tilbudet som gis? Hva med overgangen barnehage og grunnskole og samarbeidet omkring dette? Hvordan er situasjonen i grunnskolen? Hvordan opplever elever og foresatte opplæringstilbudet i og på samisk?

Likeså gjelder dette helse- og sosialsektoren: Hvordan er det innenfor sektoren helse og sosial i forhold til å sikre gode og likeverdige helse- og omsorgstjenester for brukerne? Hvordan tilrettelegges det for bruk av samisk språk? Hvordan opplever brukerne tjenestene som gis?

På bakgrunn av funn i evalueringen, skal det defineres forslag til tiltak eller endringer i tiltak som kan bidra til å forbedre tilbudet Kåfjord kommune gir innenfor de ulike virksomhetsområdene.

Resultatet av evalueringen og forslag til tiltak vil være grunnlag for den videre språkplanleggingen i Kåfjord kommune, slik at kommunen bedre kan styrke og forbedre det samiske språktilbudet innenfor kommunens ulike virksomhetsområder. Dette er knyttet opp mot forpliktelsene som er hjemlet i sameloven og samelovens språkregler – kap. 3 – Om samisk språk, samt øvrig lovgrunnlag.

4.1 Organisering - gjennomføring

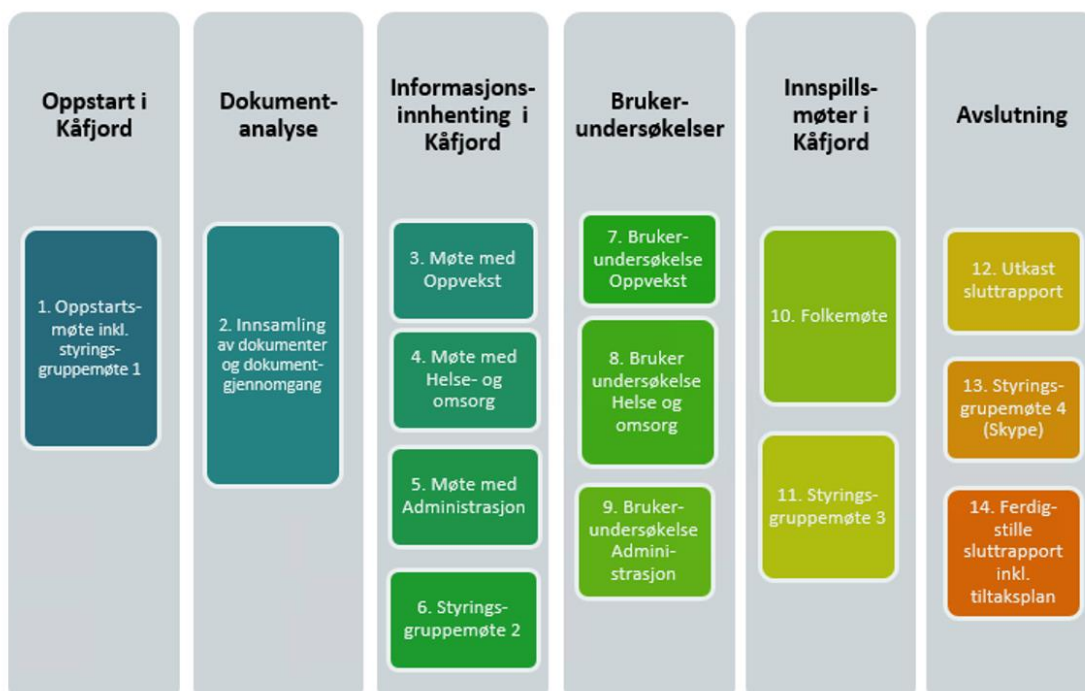
Prosjektgruppen til Visjona har bestått av prosjektleder Harriet Steinkjer Nystu samt Kurt Johnsen og Elisabeth Johansen. I tillegg har Jon Todal fra Samisk høyskole inngått i teamet.

Prosjektet har vært organisert med en styringsgruppe bestående av samepolitisk utvalg i Kåfjord kommune:

- Asgeir Fagerli Langberg, leder
- Lisa Katrine Mo
- Idar M. Pedersen
- Stian Pedersen
- Vibeke Fagerli
- Eldbjørg Nilsen, vara
- Trond Are Pedersen, vara
- Lena Gamvoll, vara
- Reidar Breivik, vara

Ordfører Bernt Lyngstad har ved behov deltatt i styringsgruppemøtene. Inger M Åsli har vært kontaktperson for Visjona.

Prosjektet har jobbet i henhold til prosessen i figuren under:

Det har vært lagt stor vekt på å innhente innspill fra ansatte og brukere av kommunens tjenester. Totalt er det innhentet innspill fra ca. 140 personer.

- Møter med ansatte i kommunen (ca. 20 personer)
- Elektronisk undersøkelse blant foresatte med barn i barnehage (17 personer)
- Elektronisk undersøkelse til foresatte med elever i skolen (43 personer)
- Telefonintervju med brukere av tjenester innen administrasjon og helse/sosial (13 personer)
- 3 folkemøter i Manddalen, Birtavarre og Olderdalen (ca. 40 personer)
- Oppfølgingsintervju med elever, foresatte, ansatte i barnehager og skoler (12 personer)

Antallet respondenter i noen av undersøkelsene er relativt lavt, men ved å se alle tilbakemeldingene i sammenheng, gir evalueringen en god oversikt over status og opplevd tjenestekvalitet. I tillegg til tilbakemeldinger fra grupper og enkeltpersoner, har vi benyttet skriftlig materiale som årsrapporter, planer, tidligere evalueringer, statistikker osv. i arbeidet med evalueringen.

5 Evaluering

5.1 Innledende analyse

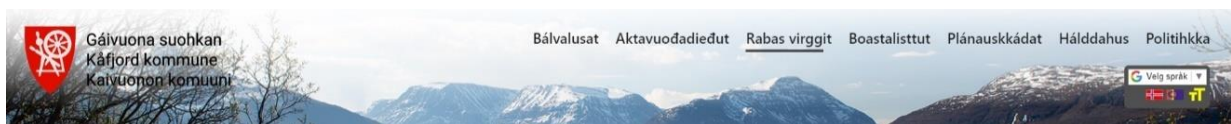
5.1.1 Overordnet ansvar

Kåfjord kommune har ved å være en del av forvaltningsområdet for samisk språk, forpliktet seg til å følge samelovens språkregler som er beskrevet i kap. 0.

I 1994 opprettet kommunen samisk språksenter som er en kommunal avdeling som skal være et undervisnings- og kompetansesenter for samisk språk i kommunen. Hovedmålsetningen er å styrke bruken av og interessen for samisk språk. Språksenteret har 3 ansatte og har kontorer i Manddalen. I tillegg har kommunen en rådgiver med ansvar for samisk språk med kontor på rådhuset i Olderdalen.

Evalueringen har vist at kommunen har innført en rekke tiltak for å sikre innbyggernes rettigheter i forhold til samisk språk. Kåfjord kommune har vedtatt en overordnet tospråklighetsplan for 2017-2020, og utarbeider årlige aktivitetsplaner.

Kommunen bestreber seg på å utgi skriftlig materiale på både norsk og samisk. Hjemmesiden til Kåfjord kommune, <https://www.kafjord.kommune.no/> finnes i stor grad på begge språk, mens språket på facebook-siden i hovedsak er norsk. Kommunens navn er oversatt til både samisk og kvensk. Skriftformen Gáivuona suohkan Kåfjord kommune Kaivuonon komuuni er innarbeidet i skilting og annet skriftlig materiale.

En del skriftlig informasjonsmateriale produseres på samisk. Eksempelvis får alle foreldre til nyfødte en informasjonsbrosjyre som er tospråklig, og flere oppslag på f.eks. legekantoret er oversatt til samisk. Kommunen arbeider med å oppfylle kravet om at alle kommunalt utformede skjema skal finnes på begge språk.

Det er lagt til rette for at innbyggere som henvender seg til kommunen på samisk, vil kunne få svar på samisk. På rådhuset er det en viss tilgang på samiskspråklig kompetanse som benyttes ved behov, men tilgangen på språkkompetanse er begrenset. Legekantoret har avtale med en samisk tolk som kan benyttes. Det er likevel svært sjelden at kommunen mottar henvendelser

på samisk. Eksempelvis opprettet Kåfjord kommunen en egen samisk informasjonstelefon i forbindelse med Coronapandemien våren 2020. Mens den norske informasjonskanalen var populær, var det ingen som ringte den samiske.

Kåfjord kommune tilfredsstillter det formelle kravet om å tilby opplæring på samisk. De har nylig besluttet at Fossen barnehage i Manndalen skal gå fra å ha en samisk avdeling til at hele barnehagen skal bli en samisk barnehage. De kommunale skolene tilbyr samisk opplæring på flere nivå. Det er også lagt godt til rette for at kommuneansatte og innbyggere kan få ta del i samisk språkopplæring. Kommunen tilbyr permisjon med lønn til egne ansatte, stipender og språkkurs på ulike nivåer med målsetning om å høyne språkkompetansen i kommunen.

Kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk mottar årlig tospråklighetsmidler fra Sametinget. Midlene skal kompensere for kommunenes merkostnader med tospråklig tilrettelegging mellom samisk og norsk. For årene 2017, 2018 og 2019 mottok Kåfjord kommune hhv. Kr. 3 857 000, kr. 4 075 000 og kr. 4 463 000. Av dette er 40 % et fast basistilskudd. 35 % er et betjeningstilskudd utfra andelen barn med samisk i skolen og antall innbyggere innmeldt i Sametingets valgmanntall. Resterende 25 % er et utviklingstilskudd basert på ulike prosjekttiltak. Sett fra kommunens side, brukes en uforholdsmessig stor del av midlene til ulike prosjekter. Kommunen trenger å bruke mer av midlene til å dekke de faktiske merkostnader som tospråklig tilrettelegging medfører i ulike deler av kommunens virksomhet. Også Sametinget er kjent med dette, og det pågår et arbeid fra Sametinget med å legge om ordningen, slik at midlene i større grad kompenserer for de faktiske merkostnader som kommunene har.

5.1.2 Antall ansatte med samisk kompetanse

Det gis lønnskompensasjon til ansatte i kommunen med formal- og realkompetanse i samisk. Kostnader ved lønnskompensasjonen synliggjøres ikke som en del av kommunens samiske tjenestetilbud. Kostnadene tas over lønnsbudsjettet for de ulike virksomhetsområdene.

Satsene er som følger (2018):

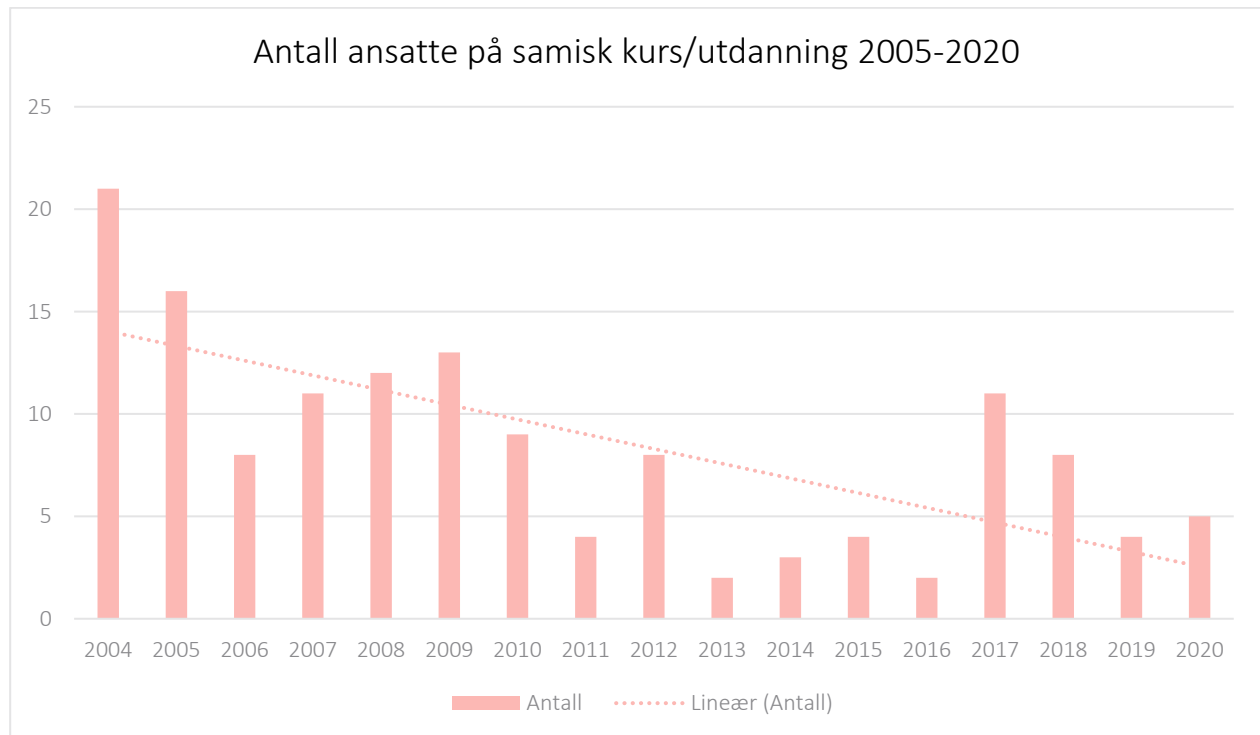
- 60 studiepoeng: kr. 20 000
- 45 studiepoeng: kr. 15 000
- 30 studiepoeng: kr. 10 000
- 15 studiepoeng: kr. 5 000
- Samisk realkompetanse samisk: kr. 5 000

Tabellen under viser at det er 48 ansatte (ca. 25 %) som får lønnskompensasjon fra Kåfjord kommune pr. juni 2020. I tillegg til tabellen kommer de som har tatt nybegynnerkurs i samisk i år samt språkkonsulenten i kommunen.

Tjeneste	Antall	Antall
Administrasjon		2
SERVICEKONTORET	2	
Oppvekst		30
OLDERDALEN SKOLE	5	
MANNDALEN SKOLE	9	
FJERNUNDERVISNING-SAMISK	2	
OLDERDALEN BARNEHAGE	1	
BIRTAVARRE BARNEHAGE	1	
FOSEN BARNEHAGE	7	
SAMISKE TILTAK-BARNEHAGENE	1	
SFO - MANNDALEN	1	
VO-NORSK MED SAMFUNNSFA	1	
KÅFJORD KULTURSKOLE	2	
Helse og sosial		10
HELSEØSTER	1	
LEGETJENESTE	1	
FLYKTNINGEBOSSETTING OG INTEGRERING	1	
NAV PROSJ."INKLUDERINGS- OG ARBEIDSSPESIALIST"	1	
SYKEHJEMMET	3	
HJEMMESYKEPLEIEN	3	
Utvikling		6
ADMINISTRASJON UTV AVD	1	
SAMISKE SPRÅKTILTAK-UTVIKLINGSDEL/DRIFT (RENHOLD)	2	
SAMISK SPRÅKSENTER	3	
Sum		48

5.1.3 Ansatte på samisk kurs/utdanning

Oversikten viser antall ansatte som har deltatt på samisk kurs eller utdanning i perioden 2004-2020. Kursene strekker seg fra nybegynnerkurs til universitetsfag. Trendlinjen viser en nedadgående kurve.

Det framkommer ikke entydige svar på hvorfor trenden er nedadgående, men det pekes på at ansatte spesielt innenfor administrasjon og helse, ikke får anvendt sin nyvunne samisk kompetanse, og at behovet for samisk i arbeidsdagen oppleves som lavt. Selv om den ansatte får fri med lønn, oppleves perioden med opplæring likevel som merbelastende siden det kreves arbeid med faget utover selve undervisningstiden. Spesielt de som har tatt nybegynnerkurs, opplever at lite praktisering etter endt kurs, fører til rask stagnasjon i språkutviklingen. Flere framhever at innsatsen de har lagt ned i opplæringen, ikke samsvarer med opplevd nytteeffekt i etterkant. Unntaket her er ansatte ved Birtavarre sykehjem og ansatte i barnehagene, som gir tilbakemelding om at begynneropplæring i samisk er verdifullt i arbeidshverdagen.

For å sikre bedre anvendelse av samiskkompetansen etter endt opplæring, burde arbeidsgiver hatt oppfølging med den ansatte for å avtale/diskutere hvordan det samiske språket kan brukes i arbeidshverdagen.

5.1.4 Elever med samisk i skolen

Elevtallet i de kommunale skolene i Kåfjord er fallende. I skoleåret 2006/2007 var det registrert 281 elever til sammen ved Manndalen, Trollvik og Olderdalen skole. Pr. 01.01.2020 var det 154 elever ved de kommunale skolene i Olderdalen og Manndalen. 85 elever tilhørte Manndalen skole og 69 av elevene gikk på Olderdalen skole. Nedgangen i elevtallene i kommunale skoler skyldes delvis at det er opprettet private skoler i kommunen, og dels generell nedgang i befolkningstallet for Kåfjord.

Totalt er det 69 elever i den offentlige skolen som har samisk opplæring. Det utgjør 45 % av totalantallet. Ved Manndalen skole har 62 barn/73 % av elevene samisk, mens øvrige 23 barn/27% har all undervisning på norsk. Det er kun 4 av elevene som har samisk som 1. språk. Alle disse tilhører Manndalen skole, og er spredt over ulike klassetrinn i barneskolen. Andelen elever med samisk som førstespråk er nedadgående, mens antallet elever som har samisk 2 eller samisk 3 på Manndalen skole virker å være stabil ¹.

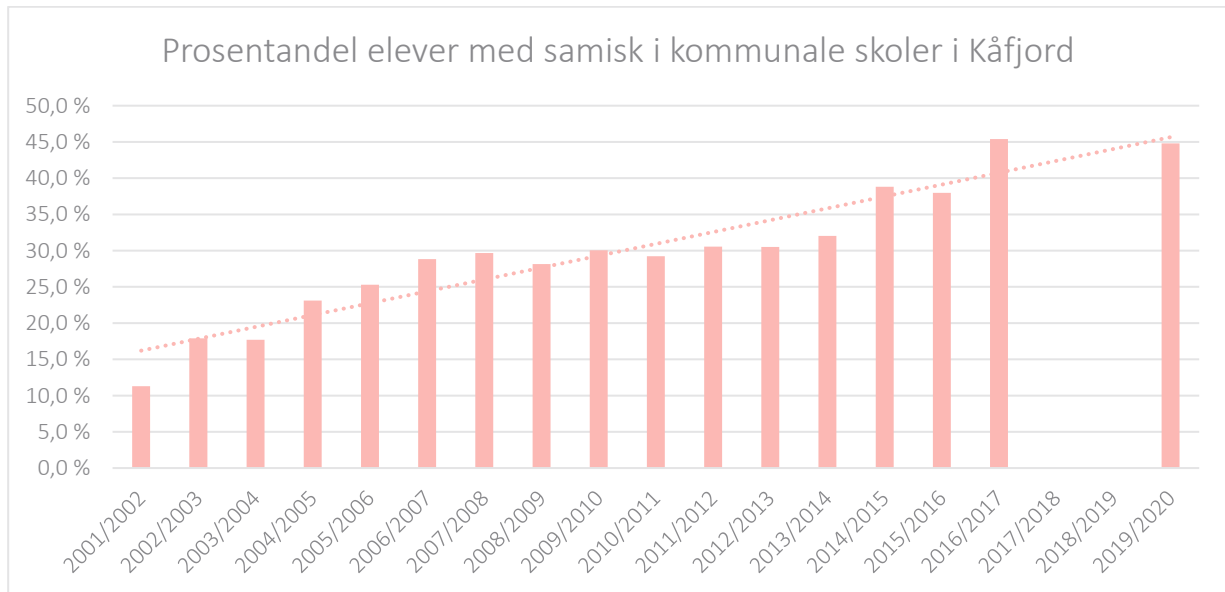
Ved Olderdalen skole har kun 7 av 69 (10 %) av elevene samisk pr. 01.01.2020. Antallet samisk-elever er synkende samtidig med at elevtallet ved skolen også er i nedgang.

Oversikt over elever som har opplæring i samisk ved kommunale skoler pr. 01.01.2020:

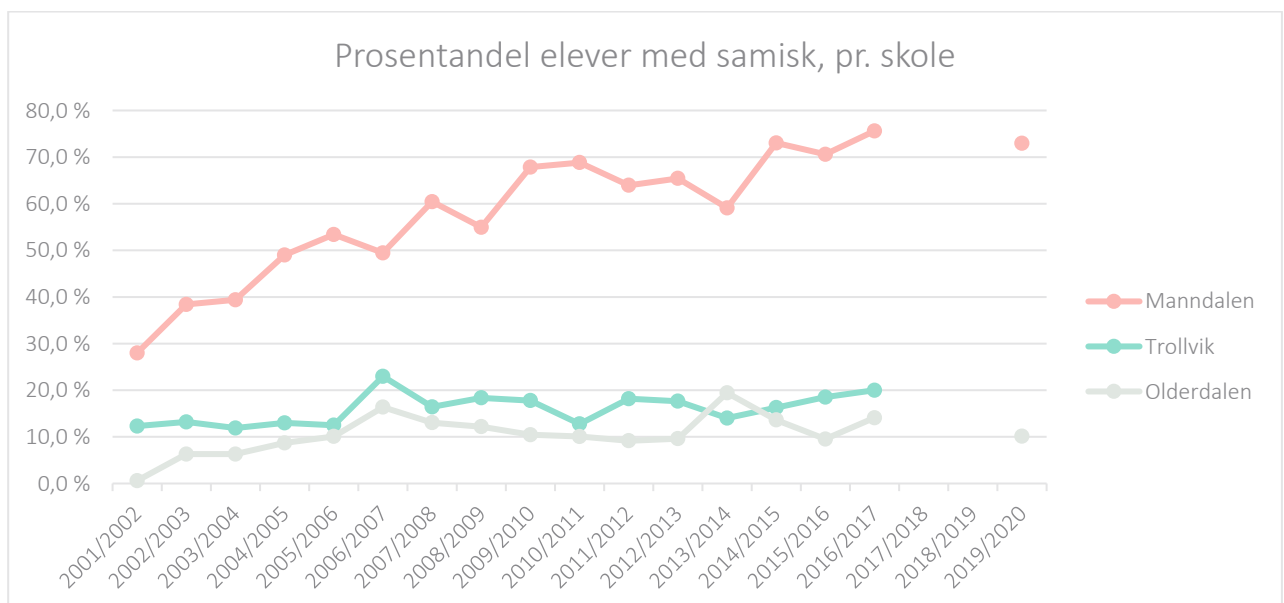
Klassetrinn:		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Sum
Total elevoversikt:												
Kåfjord kommunale skoler	Samisk 2	2	3	5	3	2	2	5	2	3	2	29
	Samisk 3	2	3	5	3	1	5	4	4	6	3	36
	Samisk 1				1		1	2				4
Sum		4	6	10	7	3	8	11	6	9	5	69
Elever fordelt pr. skole:												
Manndalen skole	Samisk 2	2	3	3	3	1	2	5	2	3	2	26
	Samisk 3	2	3	5	3	0	4	3	4	6	2	32
	Samisk 1				1		1	2				4
Olderdalen skole	Samisk 2			2		1						3
	Samisk 3					1	1	1			1	4
Sum		4	6	10	7	3	8	11	6	9	5	69

¹ Samisk 1 er et tilbud som i første rekke tilbys elever med samisk som hjemmespråk. I Samisk 1 er målet å benytte samisk som undervisningsspråk i de fleste skolefag. Samisk 2 og 3 er et tilbud for barn med lite eller ingen forkunnskaper i samisk. Disse barna har i dag 2 timer samisk språkundervisning per uke. I Samisk 3 er elevene fritatt for avgangseksamen, og kompetansemålene er lavere enn i Samisk 2. For elevene som har Samisk 2 og 3 foregår undervisningen i øvrige fag på norsk.

Statistikk over perioden 2001 til 2020, viser at det har vært en stor økning i prosentandel elever som har samisk i skolen. Andelen har vokst jevnt fra 11 % for skoleåret 2001/2002 til 45 % i 2019/2020. På grunn av færre elever i skolen i dag, er *antallet* elever med samisk relativt stabilt over alle disse årene, med en svakt nedadgående trend siden 2015. Antall samisk elever i kommunale skoler varierer mellom 69 og 85 i perioden 2001-2020.

Det er skolen i Manndalen som har opplevd størst vekst i prosentandel elever med samisk. Prosentandelen i Manndalen har vokst fra 28 % i 2001 til 73 % i 2020, noe som er en svært høy andel. For Olderdalen har andelen ligget rundt 10 % i hele perioden, mens Trollvik har ligget rundt 15 % i de årene det finnes registreringer for.

Manndalen skole opplever at antall elever som har samisk er stabilt høyt gjennom både barne- og ungdomsskolen, og opplever ikke frafall i overgangen til ungdomsskolen. Noen elever bytter fra Samisk 2 til Samisk 3, men erfaringen tilsier at hvis elevene har startet med samisk, fortsetter de med faget til de er ferdige med ungdomsskolen. Statistikken over antall samiskelever underbygger dette.

Olderdalen skole opplever i større grad at elever som har samisk, velger bort språket i løpet av skoletiden. Antall samisk elever ved Olderdalen skole er i utgangspunktet svært lavt, og de er under kritisk grense i forhold til å kunne danne et fellesskap rundt samisk-undervisningen på hvert enkelt trinn/gruppe. Totalt sett har kommunen svært lave frafallstall i skolen knyttet til samisk språkundervisning.

Det største frafallet skjer i overgangen fra barnehage til skole. Alle barn i Kåfjord får en viss opplæring i samisk språk og kultur i barnehagen. Ved skolestart høsten 2020, opplyser Manndalen skole at 100 % av elevene som startet i 1. klasse har valgt samisk i fagkretsen, noe som er svært positivt med tanke på utviklingen av samisk språk i kommunen.

I Olderdalen er tilsvarene tall 0 %, det vil si at ingen av elevene som startet i 1. klasse ved skolen har samisk. Frafall fra barnehage til skole er dermed totalt på over 40 %. I forhold til dette, er frafallet i skolen ubetydelig.

5.1.5 Stipender

Tabellen gir en oversikt over stipender som Kåfjord kommune tilbyr for å styrke samisk språk.

Ordning	Formål	Hvem?	Støttebeløp
Kåfjord kommunes utdanningsstipend i samisk språk	Formålet med stipendordningen er å stimulere til økt kompetanse i samisk språk for å styrke og ivareta samisk i Kåfjord kommune.	Søker er folkeregistrert i Kåfjord kommune Søker studerer samisk språk på høyskole- eller universitetsnivå	Støttebeløpet til hver søker avhenger av antall søknader. Øvrige støttegrense er som følger: 1. 10 – 15 studiepoeng gir kr. 2.500.- 2. Over 20 studiepoeng gir kr. 5.000.-

Kåfjord kommunes kursstøtte i samisk språk til foresatte med barn som har samisk i barnehage og i grunnskole	Formålet med støtteordninga er å gi foresatte til barn med samisk i barnehage og grunnskole økonomisk mulighet til å delta på samiskkurs på begynnernivå for å kunne fungere som språkressurs og språkhjelp for sine barn.	1. Søker er registrert i folkeregistret i Kåfjord kommune. 2. Søker er foresatt til barn i barnehage eller har samisk i sin fagkrets i grunnskolen.	Støttebeløpet tilsvarer dokumentert tap av lønnsinntekt på inntil kr. 50.000.- inkl. feriepenger pr. kurs. Ulegitimert beløp dekkes med inntil kr. 25 000.- pr kurs.
Kåfjord kommunes språkmotiveringsstipend til elever i den videregående skole.	Målet med stipendordningen er å stimulere elever i den videregående skole til å velge samisk som førstespråk/andrespråk/fremmedspråk, programfag eller fellesfag i sin fagkrets.	Elever som tar videregående opplæring, og som bl.a. får opplæring i samisk med eget undervisningspersonell på skolen eller alternativ form for opplæring.	Øvre støttegrense settes til kr. 3.000,- pr. undervisningsår
Stipend for høyere utdanning	Målet er å få flere barnehage- og grunnskolelærere med samisk språk- og kulturkompetanse i Kåfjord kommune.	Studenter ved: <ul style="list-style-type: none"> • Barnehagelærer-utdanning • Grunnskolelærer-utdanning 5-årig master 1-7- og 5-10, med samisk i fagkretsen Det stilles krav om språkkompetanse	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum 30 studiepoeng pr semester: Kr. 25 000 • Mellom 15 og 29 studiepoeng pr. semester: Kr. 15 000 • Mellom 10 – 14 studiepoeng pr. semester: Kr. 5 000
Kursstøtte i samisk språk – pårørende demens	Formålet med støtteordninga er å gi ektefelle/samboer og barn som har demente i sin nære familie økonomisk mulighet til å delta på samiskkurs på begynnernivå for å støtte opp om språklig kommunikasjon mellom pårørende og demente som har samisk som morsmål.	Søker er nært pårørende til den som er dement.	Støttebeløpet tilsvarer tapt arbeidsfortjeneste på inntil kr. 50.000.- inkl. feriepenger pr. kurs.

5.2 Kommuneadministrasjon

Administrasjonen i Kåfjord kommune er ett av tre tjenesteområder i kommunen som er evaluert. Kåfjord kommune tilbyr tjenester på følgende områder innen området administrasjon:

- Servicekontor og administrasjon (servicetorget, feilmeldinger, utleie, innkjøpstjeneste, kontaktinfo)
- Bolig, byggesak og eiendom (eiendomsskatt, boligtomter, VVA, avfall, vei og lys)
- Næring og planlegging (miljø, utmark, kart, havner, landbruk)
- Kultur og fritid (bibliotek, kulturskole, turløyper, festivaler, idrett, museum)
- Beredskap og sikkerhet (feiertjenesten, brannvern)

5.2.1 Administrasjon - Kommunens egenevaluering

Som del av evalueringen av administrasjonen ble det gjennomført møter med et utvalg ledere og ansatte i kommunen som representerte kommunedirektør, språkkonsulent, språksenteret, drift og utvikling samt service og IT. Innspill fra disse danner grunnlag for kommunens egenevaluering.

Ansatte i administrasjon har vurdert forhold rundt samisk språk med plusser og minuser:

Pluss:

- Mange ansatte kan noe muntlig samisk
- 20 % av ansatte har delkompetanse i samisk
- Språksenteret får flere henvendelser på samisk enn administrasjonen i Olderdalen, ca halvparten
- Kommunen har avtale med språksenteret om oversettelse ved henvendelser på samisk

Minus:

- Det er et fåtall innbyggere som har kontaktet administrasjon på samisk siste år
- Kommunen får få henvendelser skriftlig på samisk, antallet stipuleres til 5 av 1000
- Få ansatte kan samisk skriftlig
- Ansatte som har delkompetanse i samisk har få kolleger å «sparre» med
- Ansatte blir ikke utfordret på samisk språk
- Brukere forventer ikke at de kan bruke samisk/få svar på samisk når de kontakter kommunen

5.2.2 Administrasjon - Brukerundersøkelse

Brukerstemmene for administrasjon er innhentet ved intervju av 11 innbyggere. Kommunen la ut informasjon på sine nettsider, på facebook og brukte oppslag for å søke etter personer som kunne være respondenter i undersøkelsen. I tillegg ble det tatt kontakt med relevante lag og foreninger, samt at enkeltpersoner det var tipset om ble kontaktet.

Undersøkelsene ble utført i mai/juni 2020. Svarene som ble gitt på telefon, ble registrert i et spørreskjema der skalaen på alle vurderingsspmårl gikk fra 1 til 5, hvor 1 er liten/ingen grad, og 5 er i stor grad.

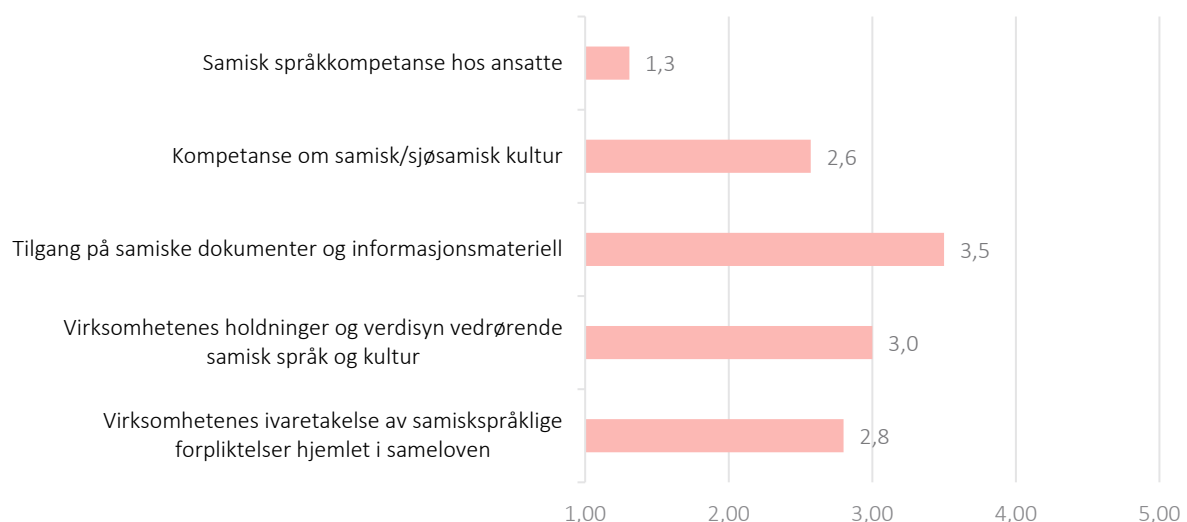
Respondentene i brukerundersøkelsen er omtrent likt fordelt mellom menn og kvinner, og størsteparten av de som har svart er over 50 år. Ca. 70 % er oppvokst i Kåfjord. De øvrige er tilflyttere. 69 % av de som har svart snakker ikke samisk til daglig. De øvrige snakker samisk av og til. Det er ingen som bruker samisk som dagligspråk. Det er ulike årsaker til at samisk brukes så lite. De fleste har ikke fått opplæring i språket, og kan ikke samisk. De som kan språket gir tilbakemelding på at de har få eller ingen å praktisere språket sammen med.

Av de som kan samisk, oppgir 69 % av de har fått samisk språkopplæring fra utdanninger/ kurs i voksen alder. 15 % er selvlært eller har fått forståelse av språket fordi foreldrene snakket samisk hjemme.

Vurderingen av samisk språk og kultur i kommunens administrasjon er oppsummert:

- Samisk språkkompetanse hos de ansatte vurderes som lav (1,3 av 5) eller så har ikke respondentene grunnlag for å vurdere den
- De øvrige parameterne som gjengis i figuren under vurderes rundt middels.

Siste gang du var i kontakt med kommunen, hvor fornøyd var du med følgende?

Oppsummert er brukerne middels fornøyd med det samiske tjenestetilbudet innen kommuneadministrasjonen. Her må det tilføyes at flere av respondentene har lave forventninger til å møte et funksjonelt samisk språktilbud, fordi de ansattes språkferdigheter vurderes som lav.

Oppsummert, er du fornøyd med tjenestetilbudet innen samisk språk og kultur i kommuneadministrasjonen?

5.3 Helse og sosial

Helse og sosial er område nummer to i evalueringen. Kåfjord kommune tilbyr tjenester på følgende områder innen helse og sosial:

- Pleie- og omsorgstjenester (sykehjem, hjemmesykepleie, PU, bolig tjenester)
- Velferdstjenester (NAV, boligstøtte, rekrutteringsbistand, flyktningetjenesten, krisesenter)
- Helsetjenester (legevakt, legekontor, psykiatri, jordmor, tannhelsetjeneste)
- Barn og familie (barnevern, krisesenter, PPT, familieverge, helsestasjon, familievernkontor)

5.3.1 Helse og sosial - Kommunens egevaluering

I evalueringen av Helse og sosial, har kommunalsjef for Helse og omsorg bidratt sammen med ledelsen innen sykehjem og hjemmebasert omsorg. Innspill fra disse danner grunnlag for kommunens egevaluering.

Helse og sosial har innledet et samarbeid med Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) Troms. Det finnes også et eget USHT samisk i Karasjok som Kåfjord kommune benytter. En egen plan for samisk er under utarbeidelse, og planen legger opp til en større satsing på samisk kultur og språk innen helsesektoren. Som del av satsingen er det planlagt en 40 % stilling i Kåfjord som skal finansieres av USHT Samisk.

Ansatte i administrasjon har vurdert forhold rundt samisk språk med plusser og minuser:

Pluss:

- Mye fokus på språk, ikke kultur
- Samisk koronatelefon – ingen har ringt
- Legekantor – samisk tolk, usikker på bruken
  - Legetjenesten har tolketilbud via UNN
- Demens: samisk språk kommer tilbake. Demente som har hatt samisk som morsmål, har ofte bedre formidlingsevne på samisk
- Samiske snakkegrupper på sykehjemmet: 2-3 stykker har deltatt
- Språksenteret har vært på sykehjemmet: 3 ganger siste ¼ året
- Hjemmetjenesten: 1 på kurs nå, 1 har tatt kurs tidligere. Noen vikarer snakker samisk med brukerne
- Stillingsutlysning: Ellers likhet, samisktalende foretrekkes
- Samisk salmesang holdes månedlig på sykehjemmet. Tilbudet drives av frivillige, og deltagelsen er stor
- Helsestasjon: Hefte på samisk deles ut til nye foreldre. En samiskspråklig helsesykepleier
- Søkt om midler fra Helsedirektoratet til å styrke samisk

Minus:

- Det er en ansatt på sykehjemmet som har kurs og kompetanse i samisk, men samisk brukes lite. Noen ansatte kan litt samisk, men ikke nok til å lede snakkegrupper
- Flere brukere kan samisk, men bruker ikke språket. Fornorskningssaken preger spesielt de eldre, og selv om de er samiske, ønsker mange ikke å bruke språket
- Medisinsk terminologi på samisk er utfordrende
- Få arenaer for ansatte til å praktisere samisk
- Det er tilrettelagt for duodji-rom på sykehjemmet, men det er ikke tatt i bruk

5.3.2 Helse og sosial - Brukerundersøkelse

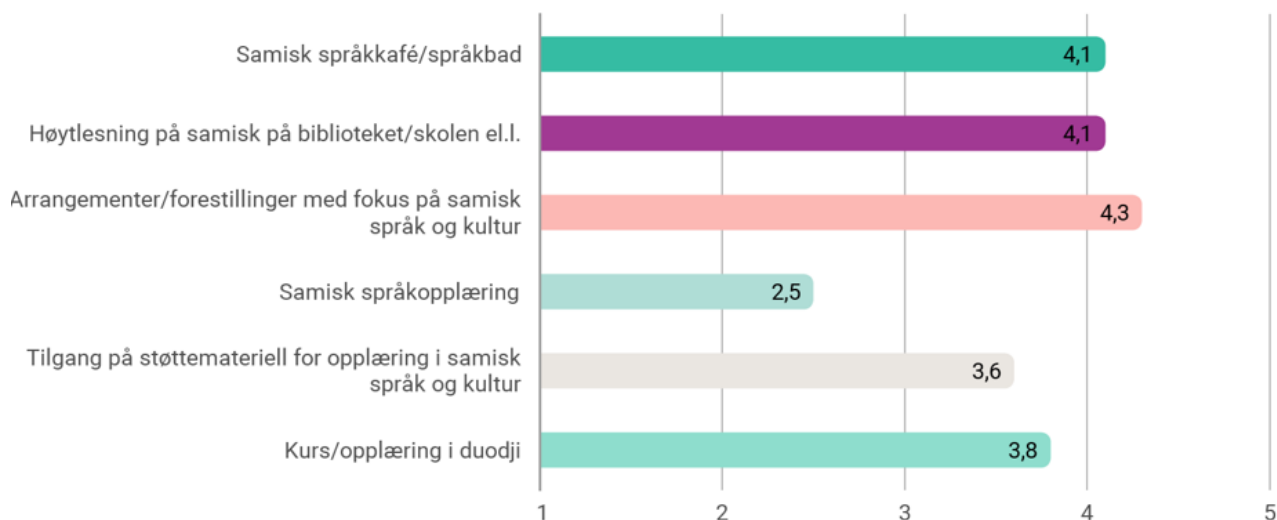
13 innbyggere har bidratt til evaluering av tjenestene innen helse og sosial. Respondentene er innhentet på samme måte som for evaluering av administrasjonen.

Undersøkelsene ble utført i mai/juni 2020. Svarene som ble gitt på telefon er registrert i et spørreskjema der skalaen på alle vurderingsspmål gikk fra 1 til 5, hvor 1 er liten/ingen grad, og 5 er i stor grad.

Respondentene i brukerundersøkelsen er omtrent likt fordelt mellom menn og kvinner, og størsteparten av de som har svart er over 50 år.

Denne gruppen ble også spurt om aktuelle språktilbud kan være aktuelle for dem. Språkopplæring er minst interessant, og begrunnes i stor grad med at det er for sent å lære språket. Arrangementer/forestillinger med fokus på samisk er mest attraktivt.

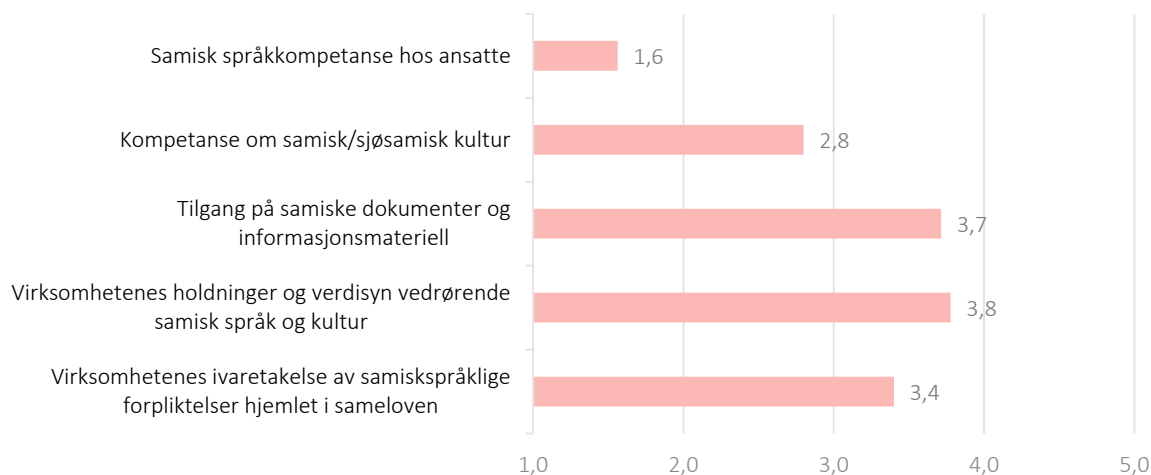
Kan følgende tilbud være aktuelle for deg/deres familie?

Vurderingen av samisk språk og kultur innenfor tjenestetilbudet helse og sosial er oppsummert:

- Den samiske språkkompetansen hos ansatte vurderes til lav (1,6 av 5), men også her svarer de fleste at de ikke vet fordi deres henvendelser til kommunen har foregått på norsk. Sykehjemmet skiller seg litt positivt ut med en gjennomsnittscore på 2 av 5.
- De øvrige parameterne som gjengis i figuren under vurderes mellom 2,8 og 3,8.

Siste gang du var i kontakt med kommunen, hvor fornøyd var du med følgende?

Det er gledelig at virksomhetens holdninger og verdisyn scorer høyest, og det er en trend som går igjen i evalueringen på flere områder.

Oppsummert, er du fornøyd med tjenestetilbudet innen samisk språk og kultur i kommunen?

5.4 Oppvekst

Oppvekst er område nummer tre i evalueringen. Evalueringen gjelder kommunens tjenestetilbud innen oppvekst, og omhandler dermed ikke private tjenesteleverandører. Tjenestetilbudet fra kommunen gis i 3 barnehager, 2 skoler, ved kulturskolen, grunnskole for voksne, voksenopplæringa og ved barnevern. I tillegg gis det tilbud om samisk fjernundervisning over lyd/bilde til ca. 10 andre kommuner i Norge. Oppvekstetaten administreres fra skolekontoret og ved stedlige ledere.

Manndalen skole leverer samisk fjernundervisning til elever i andre kommuner. Lærerne som fjernunderviser, deltar ikke i ordinær samisk undervisning av elever i Kåfjord.

5.4.1 Oppvekst - Kommunens egnevaluering

I egnevalueringen av oppvekst, har vi fått innspill fra kommunalsjef for oppvekst, rektorer ved skolene/kulturskolen, styrer i barnehagene, språkressurs i barnehagene og oppvekstkonsulent.

Kåfjord kommune har hatt en langvarig utfordring med å få tak i samiskspråklige førskolelærere, assistenter og lærere slik at de kan nå målsetningene om å gi et fullverdig tospråklig tilbud i kommunens barnehager og skoler.

Språksenteret har bidratt med ulike tiltak for å øke kompetansen innen samisk språk. I tillegg til å ha en 60 % språkressurs i barnehagene, har de arrangert familieleir, og de har hatt språkbad i Manndalen og i Skibotndalen. Midt i uka har det vært tilbud om snakkekurs for ansatte i barnehage og skole. Foresatte til barn/elever som lærer samisk i barnehage eller skole har språkopplæringstilbud med lønnsordning som kompenserer for tapt arbeidstid. Ansatte har tilbud om opplæring i samisk med lønn.

Det er liten eller ingen kommunikasjon mellom barnehager og skoler i forbindelse med at barna starter på skolen, og det finnes ingen plan eller fokus på at barna som har lært samisk i barnehagen skal fortsette med det på skolen.

Ansatte innen oppvekst har vurdert forhold rundt samisk språk med pluser og minuser. Vurderingen er gjort særskilt for hver skole, barnehage og kulturskole.

5.4.1.1 Barnehage - Egevaluering

Fossen barnehage

Kåfjord kommune har gjort et politisk vedtak om at Fossen barnehage i Manndalen skal bli samisk barnehage. Det betyr at hovedspråket i barnehagen skal være samisk. Tidligere hadde barnehagen en samiskspråklig avdeling som holdt til i eget bygg. Nå som hele barnehagen er vedtatt å være samisk, er alle avdelingene samlet. Foreldrene har vært veldig positive til at hele barnehagen blir samlokalisert i ett bygg. Dette har veid positivt for de som i utgangspunktet var kritisk til etableringen av et helsamisk barnehage tilbud. Ledelsen i barnehagen ser en stor utfordring i å jobbe med å få norskspråklige barn til å bli tospråklige.

Alt skriftlig informasjonsmateriale til foreldre sendes ut på norsk. Et fåtall foreldre (1-2 stk.) snakker samisk, og de kan av og til bli møtt med samisk i barnehagen hvis de treffer på ansatte som behersker språket.

Pluss: Fossen

- Fossen barnehage har 3 ansatte på nybegynnerkurs i 2020. I tillegg har en ansatt gått dette kurset tidligere. En ansatt har snart 60 studiepoeng. En pedagogisk leder har samisk som morsmål, men hun slutter i barnehagen høsten 2020. Flere ansatte har litt språkkompetanse
- Fossen barnehage har samisk språkressurs en dag pr. uke
- Ett søskenpar i barnehagen har samisk som morsmål. Samisk språkressurs snakker samisk med disse når hun er i barnehagen
- Samiske hilingsord brukes til alle barna når de kommer
- Den sjøsamiske kulturen står sterkt i Manndalen
- Barnehagen har laget et sjøsamisk årshjul som følges

Minus: Fossen

- Utfordring å ha nok samiskspråklig personale
- Utfordrende å få ansatte til å prate samisk
- Det benyttes mest norsk språk mellom ansatte

Olderdalen og Birtavarre barnehage

Olderdalen og Birtavarre barnehage er ansett å være relativt like i organisering med hensyn til samisk språk og kultur, og dermed er de vurdert sammen. Kommunikasjonen med foresatte foregår på norsk, og skriftlig informasjon deles ut på norsk. I Olderdalen bruker de samiske ord i aktivitetsplaner/månedspaner som også foresatte får utdelt. Ingen av foreldrene i Olderdalen er samiskspråklige. I Birtavarre er det ingen samiskspråklige ansatte, og de opplever det som tungvint å bruke språksenteret til å oversette informasjon som skal ut til foreldrene. Barnehagene opplever ingen etterspørsel etter samisk informasjonsmateriell.

Pluss: Olderdalen og Birtavarre barnehage

- Olderdalen: Prøver å bruke samisk språk så mye som mulig. De har plakater på samisk, og jobber med månedens ord
- Olderdalen: En ansatt behersker samisk samtale. Flere ansatte forstår samisk. 3 ansatte har tatt nybegynnerkurs i samisk for noen år siden
- Birtavarre: Likt Olderdalen. Færre ansatte har tatt samisk kurs. Styrer er på kurs nå
- Barnehagene har tilgang til en samisk språkressurs en dag pr. uke.
- Det er ingen barn med samisk som 1. språk i barnehagene. De fleste barna forstår samiske ord, men kan ikke snakke samisk
- I Olderdalen anslås det at fordelingen mellom norsk og samisk språk er 70-30
- Barna viser interesse for samisk språk/kultur og er nysgjerrige. Sang og spill på samisk benyttes.
- Synger på samisk ved matbordet – ber om ting på samisk
- Jobber med å bruke samisk i garderobesituasjon
- Barnehagen i Olderdalen har sendt hjem laminerte samisk ord + samiske sangtekster slik at barn kan øve hjemme sammen med foreldre

Minus: Olderdalen og Birtavarre barnehage

- Mangel på samisktalende personale
- Ansatte bruker norsk som arbeidsspråk
- Barnehagene lyser ut stillinger, men får ikke søkere. Spesielt er det mangel på samisktalende pedagoger
- Kommunen tilbyr stipend, men det er ingen søkere

5.4.1.2 Grunnskole - Egenevaluering

Manndalen skole

73 % av elevene ved Manndalen skole har samisk 1, 2 eller 3 i skoleåret 2019/2020. Kun 4 elever har samisk som 1. språk. Skoleåret 2020/2021 får skolen to nye 1. språks elever, og de vil da ha elever som har samisk som 1. språk også på ungdomstrinnet. Manndalen skole klarer å gi undervisning på samisk til 1. språks elever i enkelte fag, men i praktiske fag følger de undervisningen på norsk sammen med resten av trinnet.

Mange elever faller fra samisk 1. språkopplæring når de blir eldre. Både det faglige tilbudet og det sosiale miljøet er avgjørende faktorer for at samisk blir valgt bort. Elever som har samisk 2 og 3 fullfører ofte løpet ut grunnskolen, men det er en tendens at noen bytter til samisk 3 på slutten av skoleløpet.

Skoleledelsen oppfatter ofte at foreldres forventning om at barna skal lære samisk er høyere enn elevenes. Foresatte kan grupperes i 3:

1. Foresatte som ønsker at barna skal ha all undervisning på samisk
2. Foresatte som ønsker at barna skal ha samisk som 2. språk
3. Foresatte som ikke har noen forventning om at barna skal lære samisk

Flere foresatte som har hatt barn i Fossen barnehage forventer at barnet skal velge samisk som 1. språk på skolen. Barnehagen klarer ikke å løfte språknivået til barna så høyt, noe som fører til at skolen får inn samiske 1. språks elever med for lav språkkompetanse. Slik samiskopplæringen er i barnehagen pr. nå, forutsetter det at de som skal ha samisk som 1. språk på skolen, må bruke språket hjemme.

Manndalen skole bruker både norsk og samisk i skriftlig informasjonsmaterieill til foresatte. Noe informasjon blir sendt ut på begge språk, mens andre ganger blir samisk oversettelse kun sendt til foresatte som kan samisk. I noen tilfeller blir bare norsk brukt.

Pluss: Manndalen skole

- Skolen får barn fra Fossen barnehage som fram til nå har hatt en samisk avdeling og skal bli helsamisk
- Skolen har greit med språkkompetanse, og har solgt fjernundervisning til andre kommuner
- Mindre kompetanse på samisk som 1. språk
- Noen lærere bruker samisk som arbeidsspråk
- Samiske tilbud: leirskole, arrangementer
- Har vært involvert i utarbeidelse av eget samisk læreverk
- Skolen har samarbeidet med andre skoler tidligere (Målselv, Nord-Sverige), men dette er personavhengig

Minus: Manndalen skole

- Sårbar kompetanse
- Opplæringsloven er ikke tilpasset for 1. språkelever. Det er vanskelig med fagkompetanse kombinert med språkkompetanse, spesielt for ungdomsskolen. Skolen opplever det som utfordrende å gi fagundervisning på samisk
- Utfordring med inkludering og sosialisering mellom samiske 1. språkelever og andre elever
- Foreldre opplever lite samisk i skolen sammenlignet med barnehagen
- Må utnytte samisk ressursene bedre mellom skolene i Kåfjord

Olderdalen skole

Olderdalen skole har kun 7 elever som har valgt samisk i fagkretsen i skoleåret 2019/2020. Alle elevene som har samisk går i 1. – 6. trinn. Olderdalen skole kommuniserer med foresatte på norsk.

Pluss: Olderdalen skole

- Skolen har jobbet bedre med samisk de siste 2-3 årene
- Holdningene blant ansatte går i positiv retning
- Holdningene blant elever er nøytral til positiv
- Digital undervisning muliggjør nye og fleksible undervisningsformer
- Skolen hadde positive erfaringer med lærerstudenter som praktiserte ved skolen i en tidsperiode, men denne ordningen er avsluttet
- Skolen har gjennomført tiltak for å løfte samisk språk og kultur
  - Skolen har nye skilt på samisk
  - Gjennomfører språkuke for å løfte samisk
  - Elevene deltar på samenes nasjonaldag 6. februar i Manndalen, og det har vært et løft for markeringen

Minus: Olderdalen skole

- Stor forskjell på samisk elever på de ulike skolestedene
- Ingen ansatte med formell kompetanse i samisk
- 1 ansatt har vokst opp med samisk og har realkompetanse
- Ingen ansatte på ungdomstrinnet har samisk kompetanse
- Sliter med å beholde elever på samisk i høyere klassetrinn
- Ingen utveksling av samisk kompetanse mellom Olderdalen og Manndalen skole

Kulturskolen

Kulturskolen holder til i Olderdalen og Manndalen, og de gir tilbud til 50-60 barn/unge samt barnehagebarn. Kommunen ser på kulturskolen som en ressurs for å løfte fram samisk språk og kultur. De har spesielt fokus på samisk kultur og etterlyser kompetanse blant annet innen duodji.

Pluss, Kulturskolen

- En ansatt på samisk kurs
- Implementer samisk gjennom musikk og kultur
- Fokus på samiske kunstnere
- Arrangerer musikkbarnehage med både samisk og kvensk
- Samisk sangstund mellom barn og unge er under planlegging
- Må fokusere på sjøsamisk kultur, ikke bare det stereotype
- Opplever større takhøyde for å snakke samisk nå

Minus, Kulturskolen

- Ingen samiskspråklige ansatte
- Lav samiskkompetanse generelt i landet
- Hører lite/ingen samisk språk blant elevene på kulturskolen

5.4.2 Oppvekst - Brukerundersøkelse

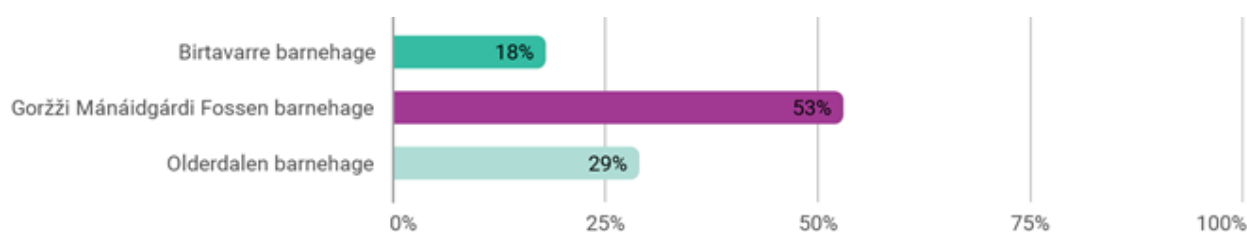
Brukerundersøkelsene innen oppvekst er gjennomført som to separate elektroniske undersøkelser:

1. Undersøkelse blant foresatte med barn i barnehagene
2. Undersøkelse blant foresatte med elever i grunnskolen

Undersøkelsene ble utført i mai/juni 2020. Spørreskjema ble sendt på sms og e-post. Skalaen som ble brukt i alle vurderingsspørsmål gikk fra 1 til 5, hvor 1 er liten/ingen grad, og 5 er i stor grad.

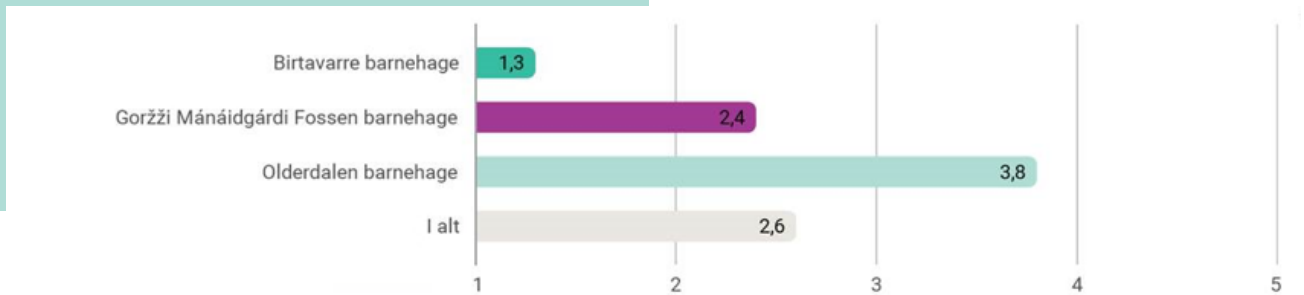
5.4.2.1 Barnehage - Brukerundersøkelse

Den elektroniske undersøkelsen for barnehagene ble sendt til 108 foreldre/foresatte med barn i Olderdalen, Birtavarre og Manndalen barnehage. 17 av 108 (16 %) besvarte undersøkelsen. Figuren viser fordeling av svarene mellom barnehagene.

Svært få av de som har svart på undersøkelsen snakker samisk hjemme. Den viktigste grunnen til det er at de ikke kan samisk og at de ikke har tilknytning til samisk språk/kultur. Andre oppgir at de ikke har fått tilstrekkelig opplæring.

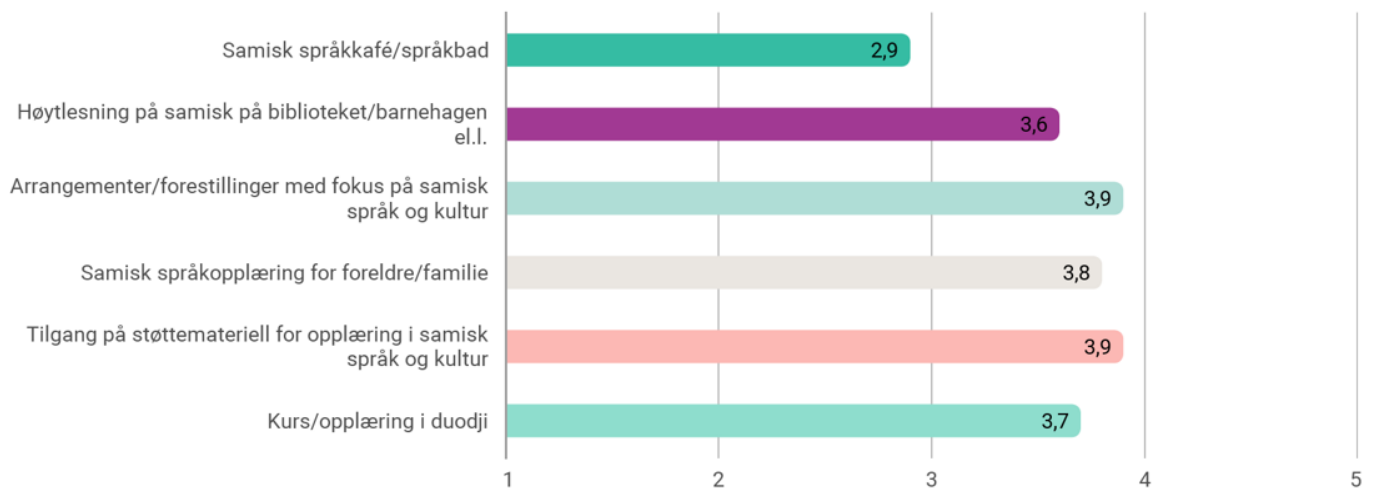
Foresatte i Olderdalen er mest fornøyd med i hvilken grad barnet får praktisert samisk språk i barnehagen (3,8 av 5). Foresatte i Birtavarre opplever at barna i liten grad får praktisert samisk (1,3 av 5). Fossen barnehage oppnår 2,4 av 5.

Det er relativt stor interesse for at dagens barnehagebarn skal ha samisk opplæring når de begynner på skolen. 59 % oppgir at barnet vil velge samisk 1, 2 eller 3. 24 % vet ikke, og 18 % svarer at de ikke skal ha samisk på skolen.

Foresatte til barnehagebarna er i stor grad interessert i tilbud som omhandler samisk språk og kultur. Høyest score gis samisk språkopplæring, arrangementer/forestillinger, samt tilgang på støttemateriell for opplæring i samisk språk og kultur (hhv. 3,8, 3,9 og 3,9 av 5). Lavest score gis samisk språkkafé og språkbad (2,9 av 5)

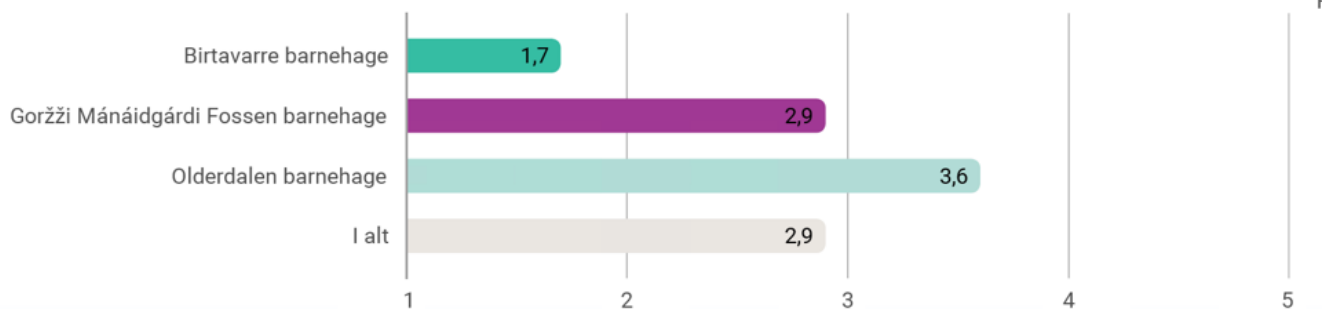
Kan følgende tilbud være aktuelle for deres familie?

Det er forskjeller mellom hvordan de ulike tilbudene vurderes i barnehagene, ref. vedlegg 1. Olderdalen barnehage skiller seg ut med de mest fornøyde foresatte. Scorene for Olderdalen barnehage ligger fra middels til relativt høy på samisk språklig kompetanse hos ansatte, kvaliteten på samisk språkopplæring i barnehagen, kvaliteten på samisk kulturoplæring, daglig bruk av samisk språk i barnehagen, praktisering av samisk kultur i daglige aktiviteter, holdninger og verdier hos personalet og barnehagens ivaretagelse av lovverk og vedtekter for samisk språkopplæring. Fossen barnehage scorer høyest på samisk kulturkompetansen hos ansatte (3,8 av 5).

Oppsummert er det foresatte i Olderdalen som er mest fornøyde med barnehagens tilbud innen samisk språk og kultur. De scorer 3,6 mens Birtavarre er lavest med 1,7 og Fossen barnehage scorer middels med 2,9 av 5.

Oppsummert - Er du fornøyd med barnehagens tilbud innen samisk språk og kultur?

Foresatte kommenterer følgende på spørsmålet om hva som skal til for å bedre samisk kompetansen i barnehagene:

- Samisk språklig kompetanse trekkes frem som en stor svakhet hos personalet i barnehagene.
- Det foreslås sterkere virkemidler for å rekruttere samisktalende ansatte. Virkemidler som er tatt i bruk gir lav uttelling lønnsmessig for de ansatte. De får lang bindingstid men lav lønnsøkning.
- Det foreslås kurs for viderekomne etter nybegynnerkurs for å sikre god nok språklig kompetanse.
- Flere ansatte med samisk som førstespråk etterspørres

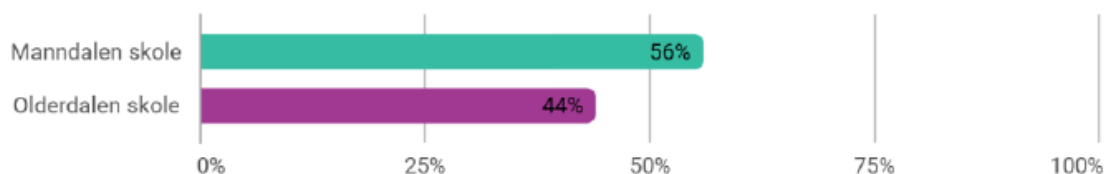
5.4.2.2 Grunnskole - Brukerundersøkelse

Den elektroniske undersøkelsen for skolene ble sendt til 199 foreldre/foresatte med elever på Olderdalen og Manddalen skole. 40 av 199 (20 %) besvarte hele undersøkelsen, og 3 stykker (2 %) besvarte deler av undersøkelsen.

I etterkant av den elektroniske undersøkelsen har vi fulgt opp med intervju av ansatte på skolene samt hatt samtaler med foreldre og elever på ungdomsskolen som har gitt ytterligere innsikt. Resultatene fra intervjuene bekrefter resultatene fra den elektroniske undersøkelsen, og understøtter at svarene fra hjemmet ivaretar både foreldre/foresattes og elevers opplevelse av situasjonen.

Figuren under viser hvordan de elektroniske svarene fordeler seg mellom skolene.

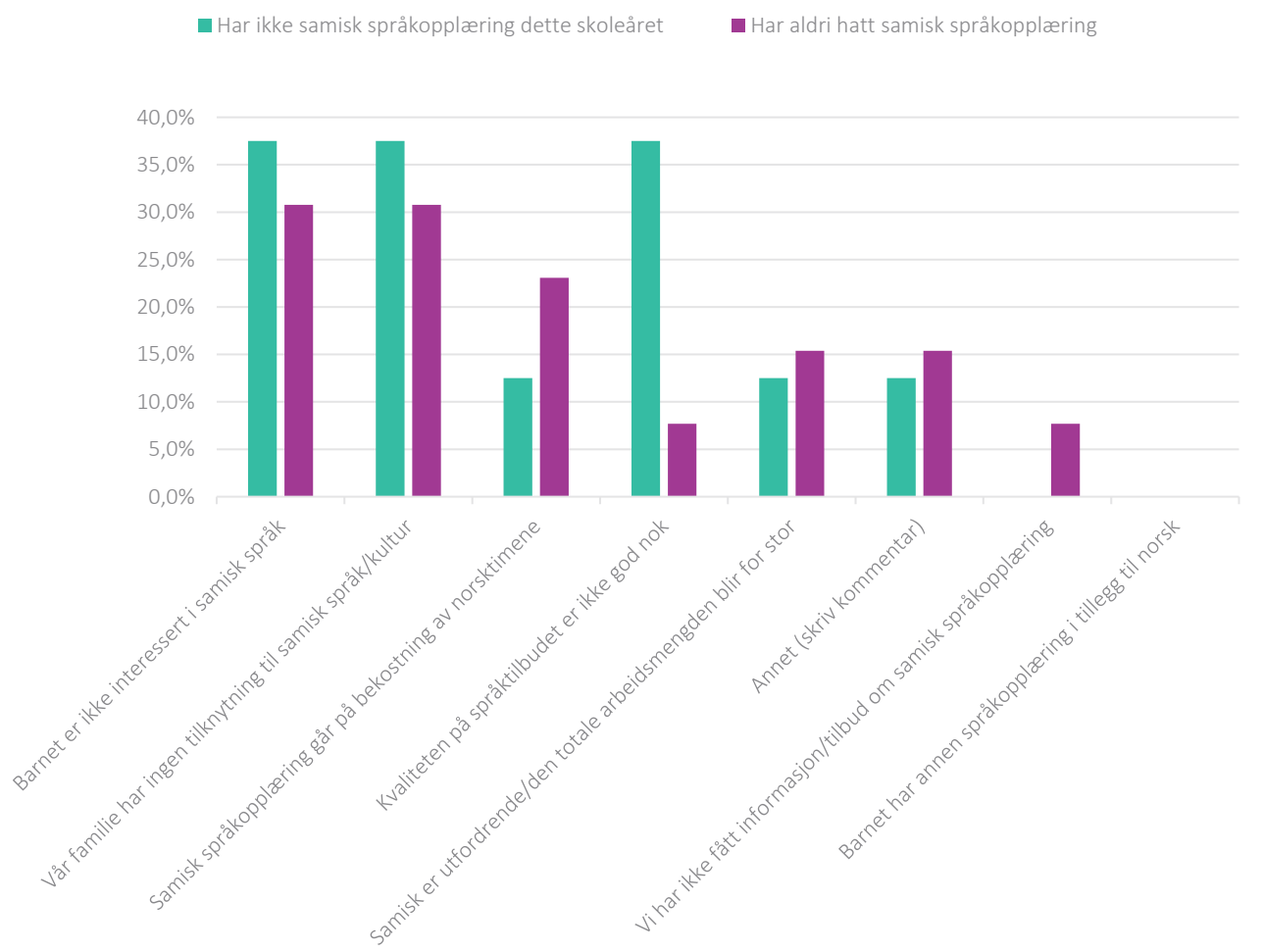
Hvilken skole går barnet på?

51 % av de som har svart har elever som får samisk språkopplæring dette skoleåret. 30 % har aldri hatt samisk språkopplæring av ulike årsaker, og 19 % har hatt samisk opplæring tidligere, men har det ikke dette skoleåret. Det oppgis ulike grunner til at elevene ikke har samisk.

Det er totalt 21 stykker som har besvart spørsmålet om hvorfor elevene ikke har samisk, og hovedvekten av svarene kommer fra Olderdalen skole. Vi kan se at de som har hatt samisk tidligere og valgt bort svarer annerledes enn de som aldri har hatt samisk i fagkretsen. De viktigste grunnene til at elevene ikke har samisk er at de ikke er interessert i samisk språk (37 %) og at familien ikke har tilknytning til samisk språk/kultur (37 %). Det er verdt å merke seg at blant de som har valgt bort samisk, så svarer 37 % at kvaliteten på språktilbudet ikke er god nok. Blant de som aldri har hatt samisk, oppgir 23 % at en viktig grunn er at samisk språkopplæring går på bekostning av norsktimene.

Hvorfor har ikke barnet samisk språkopplæring (lov med flere kryss)?

Resultatet fra den elektroniske undersøkelsen bekreftes i samtale med elever, der en av elevene som har valgt bort samisk sier:

«Jeg har ingen i familien som kan samisk, og det er derfor vanskelig å opprettholde språket. Man må bruke språket for å huske det, og jeg følte ikke at jeg kom videre i språkutviklinga. Det er bortkasta å lære noe en ikke får bruk for»

Etter hvert krever det samiske språkfaget mere innsats, og elevene opplever at de må prioritere hardere. Andre fag eller interesser vinner over det samiske språkfaget.

I Mandalen opplever de ikke frafallsproblematikk. Det er svært få elever som slutter med samisk i løpet av skoletiden, men det er en liten tendens mot at noen få elever velger samisk 3 framfor samisk 2 på ungdomsskolen. En av elevene forklarer dette slik:

«Jeg valgte samisk 3 på ungdomsskolen. Den viktigste grunnen til det er at da slapp jeg eksamen i faget. Det var ikke aktuelt å slutte med samisk. Da måtte jeg begynt med nynorsk, og det ville jeg ikke. Det er mer naturlig å ha samisk.»

Elevene snakker lite seg imellom om innholdet eller kvaliteten i samisk-opplæringen. Dette virker ikke å være annerledes for samisk-faget i forhold til andre fag. En elev sier:

«I den grad vi elevene snakket om faget, var det læremåten vi snakket stygt om. Vi kan ikke skylde på lærerne, for de fulgte læreplanene. Samisk var fra starten av et muntlig språk for våre forfedre, men på skolen er det mye grammatikk. Jeg savnet det muntlige i undervisningen. Etter 10 år med samisk kan jeg snakke litt, men ikke nok til en vanlig samtale.»

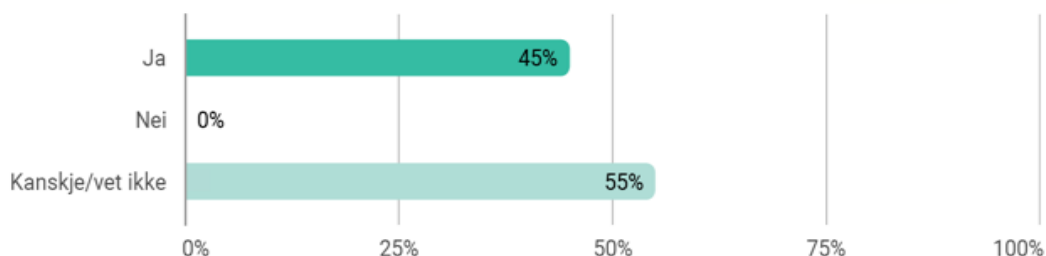
En forelder kommenterer innholdet i opplæringen slik:

«Det er kanskje enklere å undervise i grammatikk når læreren ikke behersker språket 100 % selv. Skolen burde hatt lærere som har samisk som morsmål, men jeg vet at det er vanskelig å få tak i samisktalende lærere. Min elev har ikke fått et funksjonelt samisk språk etter å ha hatt samisk i mange år på skolen.»

Svært få av de som har besvart skoleundersøkelsen snakker samisk hjemme (gradering 1,6 av 5). Foresatte opplever at barna i liten grad benytter samisk språk på fritida, mens interessen for samisk språk og kultur har økt noe mer som følge av undervisningen på skolen.

Hele 45 % oppgir at barnet skal fortsette med samisk språkopplæring etter grunnskolen, mens 55 % ikke vet. Det er ingen som svarer nei.

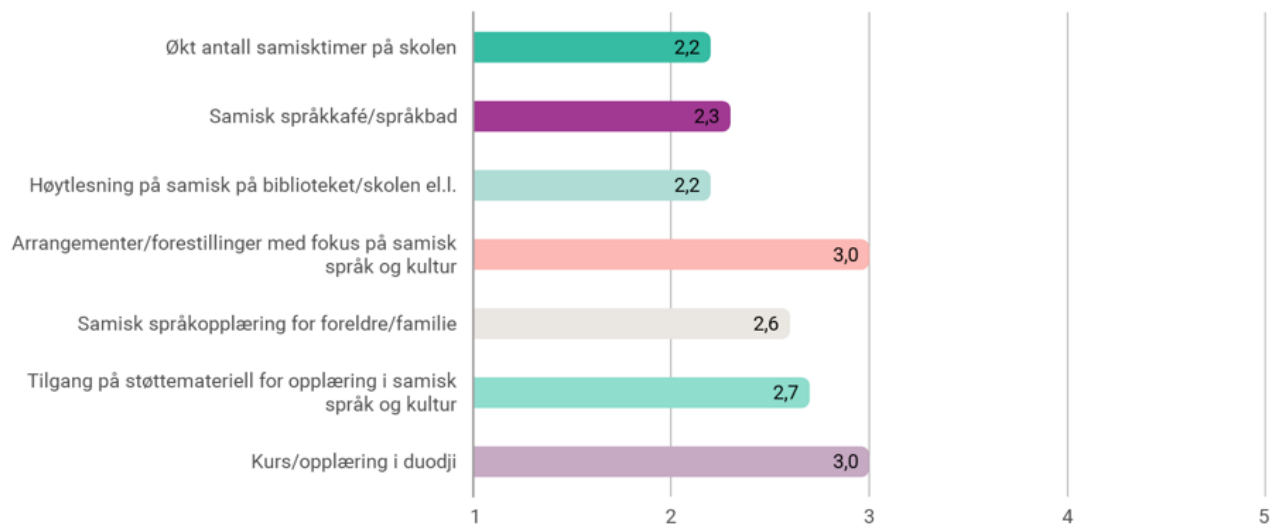
Skal barnet fortsette med samisk språkopplæring etter grunnskolen?

Potensielle tilbud til familiene anses i liten til middels grad som aktuelle, dette til forskjell fra foresatte i barnehagene.

Kan følgende tilbud være aktuelle for deres familie?

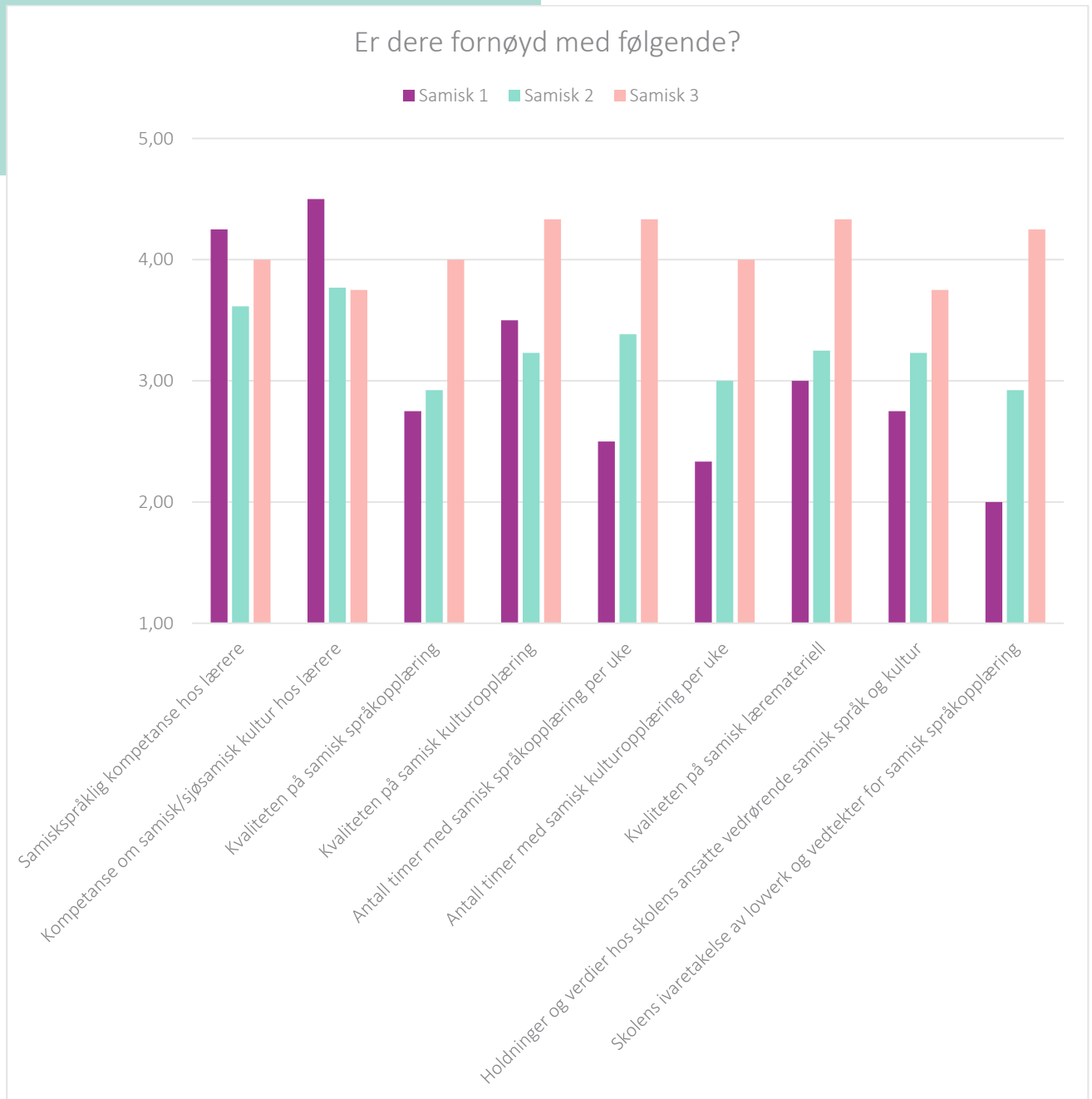

Kvaliteten på skoletilbudet innen samisk vurderes ulikt for Olderdalen og Manndalen skole. Manndalen skole scorer fra middels til relativt høyt på følgende parametere:

- Samisk språklig kompetanse hos lærerne (4,0)
- Kompetanse om samisk/sjøsamisk kultur hos lærerne (4,1)
- Kvaliteten på samisk språkopplæring (3,1)
- Kvaliteten på samisk kulturoplæring (3,5)
- Antall timer språkopplæring per uke (3,2)
- Antall timer kulturoplæring per uke (3,0)
- Kvaliteten på samisk læremateriell (3,4)
- Holdninger og verdier hos skolens ansatte vedrørende samisk språk og kultur (3,4)
- Skolens ivaretagelse av lovverk og vedtekter for samisk språkopplæring (3,4)

Siden det er et fåtall elever som har samisk i Olderdalen, er det svært få foresatte som har vurdert kvalitetsparameterne over. De få som har svart har vurdert kvaliteten gjennomgående fra lav til middels for Olderdalen skole.

Ved å splitte kvalitetsparameterne etter hvilket språkvalg elevene har, viser evalueringen store forskjeller mellom gruppene. Elevene med samisk 3 er gjennomgående mer fornøyd (Snitt: 4,1) enn elevene med samisk 1 (Snitt: 3,1).

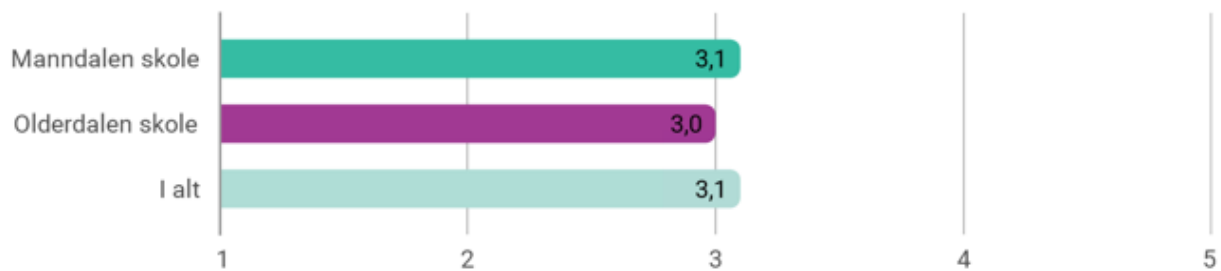
Alle vurderer lærernes kompetanse relativt høyt. Likevel vurderes kvaliteten på den samiske opplæringen som relativt lav for elevene med Samisk 1. Dette kan henge sammen med at antall timer med samisk opplæring oppleves altfor lavt for denne gruppen. Lavest score blant Samisk 1 elevene får spørsmålet om skolens ivaretagelse av lovverk og vedtekter for samisk språkopplæring (Snitt: 2,0).

Foresatte til elever som har Samisk 1 sier:

«Det undervises i for få fag på samisk. Burde vært mer undervisning i praktiske fag på samisk for alle elever. Samisk språk prioriteres for lite i skole- og kommuneledelse. Det er satt inn for lite ressurser for å implementere samisk i skolen. Det er nødvendig å utvikle en modell som passer for flere elever for å få skolen på et tilstrekkelig høyt språknivå. Noen samiske læreverker er gode, men det har vært mye stensiler i årenes løp. Endel lærebøker har mye stoff og begreper fra indre Finnmark.»

«Skolens holdning til det samiske: Det virker som om samisk er en salderingspost. Dersom det mangler lærere i norskklasser så brukes samiske lærere der, og samiske elever må følge norskundervisningen.»

Oppsummert - Er dere fornøyde med opplæringstilbudet innen samisk språk og kultur?

Foresatte gir følgende oppsummerende kommentarer:

- Flere etterlyser bruk av samisk språk i praktiske fag på skolen for å få større eksponering og trening i språket
- Det er for dårlige læremidler på samisk, og mye av stoffet er fra indre Finnmark
- Barn som har kompetanse innen samisk når de starter på skolen, må lære samisk sammen med barn som ikke snakker samisk. Det gir dårligere utbytte for de samisktalende elevene.
- Kvaliteten på samisk undervisningen må heves

5.5 Analyse fra tidligere evalueringer og rapporter

Da Forvaltningsområdet for samisk språk ble etablert i 1992, var Kåfjord den eneste kommunen fra Troms. De fem andre kommunene var i Finnmark. Innlemmelsen av Kåfjord i forvaltningsområdet var omstridt både internt blant befolkningen i kommunen, i kommunens ledelse og fra myndighetshold. Mange mente at fornorskningen allerede var kommet for langt og at det ikke var et tilstrekkelig grunnlag for å få etablert et levende samisk språkmiljø i kommunen.

Historisk har det vært samisk bosetting i hele kommunen, der samisk språk og kultur har vært en aktiv og synlig del av kåfjordkulturen.

Dette er utførlig beskrevet i rapporten "*Kamp, krise og forsoning. Evaluering av samepolitiske tiltak i Kåfjord*" ved Paul Pedersen og Asle Høgmo, NORUT 2004:

- Rapporten gir omfattende beskrivelser av blant annet konflikter i tilknytning til innføring av samelovens språkregler og andre samepolitiske tiltak i kommunen, og bakgrunnen for konfliktene. Det gis et innblikk i beslutningsprosesser og konfliktområder og man beskriver også en form for forsoningsprosess.
- Analyser basert på folketellinga fra 1874 viser at 72% av befolkningen benyttet samisk som talespråk, og for 68% av befolkningen var samisk det eneste språket. I 7 av kretsene snakket alle samisk.
- I folketellingen i år 1900 var språkbildet stort det samme blant de fastboende
- I folketelling fra 1930, hadde Kåfjord 1149 samisktalende innbyggere. Kommunen fremstod da som en av landets største samekommuner.
- Kommunens første tiltaksplan for innføring av Samelovens språkregler ble innført for perioden 1994 – 1997.

Videre er disse funnene også dokumentert i rapporten «*Samiske næringers plass i samfunnsplanlegginga*» Dieđut nr. 5, Sámi Instituhtta ved Gjerde og Mosli, 1985:

- Folketelling fra 1900 viser at den samiske befolkningen var i flertall i 14 av 18 tellekretser.

I senere rapport «*Evaluering av samelovens språkregler*» av Svanhild Andersen og Johan Stromgren, Nordisk Samisk Institutt/Samisk høyskole 2007, står det blant annet følgende:

- I 2002 hadde kommunen 2300 innbyggere. Av disse var 46% samiskspråklig. Nivå på språkferdighetene er ukjent. Av kommuneansatte i Kåfjord var det 26% som behersket samisk muntlig og 7% som behersket samisk skriftlig. Dette var vesentlig lavere enn i

kommunene Nesseby (40%), Tana (48%), Karasjok og Kautokeino (80%), men svært likt med Porsanger (21%).

- o Kommunen fikk ny tospråklighetsplan i 1999, der målet bl.a. var at administrasjonen skulle bli funksjonell tospråklig og at den lokale samiske kulturarven skulle ivaretas og videreutvikles. Vi ser i dag at målet om funksjonell tospråklighet ikke er nådd, mens samisk kulturreising har vist en fin og positiv utvikling.
- o Sametingets språkundersøkelser fra 2000 og 2004 bekrefter også at det i mange av kommunene var liten kompetanse i samisk språk blant de ansatte og at mange av kommunene hadde problem med å rekruttere fagansatte med samisk kompetanse.
- o De samme undersøkelsene viser at samisk i liten grad blir brukt ved henvendelser til det offentlige, selv om det er forskjeller mellom kommuner og ulike etater.

Svak språkkompetanse i kommunene, inkludert Kåfjord, er en utfordring som i høy grad også gjelder i dag. I språkundersøkelsen fra 2000 utført av SEG – Sámi Ealáhus- ja Guorahallanguovddáš konkluderes det med at de fleste offentlige organer som omfattes av samelovens språkregler ikke oppfyller lovens krav fullt ut.

Selv om samisk fortsatt står svakt i Kåfjord, så er det en entydig konklusjon at de samiske språkmidlene har hatt en avgjørende betydning for vitalisering av samisk kultur i kommunen. Det har bremsset opp i fornorskningsprosessen, men mange barn og unge får nå ta del i samisk språkopplæring, selv om målet om funksjonell tospråklighet ikke er nådd.

Allerede i NORUTs evaluering fra 2004 kom det klare signaler fra samisklærere i Kåfjord om at læreplanens mål om funksjonell tospråklighet var urealistisk for elevene på samisk 2. språk, sett i forhold til barnas språkbakgrunn og timeressurser som er avsatt til 2.språksundervisning. Dette kommer også fram i «*Samisk språkundersøkelse 2012*» utført av *Nordlandsforskning, rapport nr. 7/2012*. Rapporten konkluderer også med at språklovens regler ikke etterlevs fullt ut i Kåfjord i møtet mellom kommunens forvaltning og den samiske befolkningen som behersker samisk.

Ut over disse evalueringsrapportene og språkundersøkelsene, har Kåfjord kommune selv levert årlige rapporter om bruken av tospråklighetsmidlene. Disse er gjennomgått og data fra disse med tall over samiske barnehageplasser, antall barn som tar samisk i skolen og antall i forvaltningen som har deltatt i samisk språkkurs, er innarbeidet i rapporten.

For skolesektoren viser rapporten utviklingstrekk fra 2001 og fram til i dag. I skoleåret 2001/2002 var det kun 37 barn/12 % av elevene som hadde samisk i de kommunale skolene i Kåfjord, herav 4 på samisk 1. språk og 33 på samisk 2. språk. På dette tidspunktet var det samlede elevtallet i Kåfjord 330 skolebarn, tilsvarende 14 % av et samlet folketall på 2344 innbyggere. Andelen barn med samisk på skolen har økt jevnt og var i skoleåret 2019/2020 hele 45 %. En stor majoritet av elevene tilhører Manndalen skole der ca. 73 % har samisk. I absolutte tall for alle skolene i kommunen var det 93 barn som tok samisk, herav 4 på samisk 1. språk og

ca. 90 på samisk 2. språk av et samlet elevtall på 206 skolebarn og et samlet folketall på 2071 innbyggere.

Dette er et svært positivt resultat sett opp mot kommunens mål for vitalisering av samisk språk og kultur. Dette viser at antall barn som har valgt samisk har økt med 56 barn/251 %. Dette er oppnådd til tross for at barnetallet i skoleverket fra 2001/2002 til 2019/2020 er redusert med 124 barn/ 38 % og folketallet i kommunen er redusert med 12 %. Dette er en urovekkende utvikling som viser at det er ungdom og unge familier som flytter. Her er Kåfjord i samme situasjon som mange andre distriktskommuner som har hatt nedgang i folketall og elevtall.

Så er det slik, at selv om det er mange elever som har valgt samisk, så er ikke målet om funksjonell tospråklighet nådd. Dette skyldes i første rekke utenforliggende forhold, der dagens 2. språks tilbud i norsk skole er for svakt for å oppnå funksjonell språkkompetanse. Dette er sentrale deler av konklusjonen i innstillingen fra Samisk språkutvalg, NOU 2016: 18 Hjertespråket, og dette er også bakgrunnen for en viktig del av de tiltak vi foreslår i denne rapporten.

Materialet viser at samisk har styrket sin stilling i Kåfjord kommune og i Manndalen spesielt mens Olderdalen har lavt elevtall med samiske barn. Viktige forhold som trekkes fram i ulike rapporter:

- Manndalen fremstår i dag som kjerneområdet for samisk bosetting i kommunen. Historisk har det vært samisk bosetting i hele kommunen, der samisk språk og kultur har vært en aktiv og synlig av kåfjordkulturen, ref. *(Pedersen og Høgmo, NORUT 2004)* og *(Gjerde og Mosli, Sámi Instituhtta 1985)*.
- Kåfjord har etter hvert fått etablert flere samiske institusjoner og organisasjoner i kommunen, disse er i stor grad lokalisert i Manndalen
- Dette har befestet Manndalen som kommunens kjerneområde for samisk, og har bidratt til at samisk språk og kultur har fått høyere oppmerksomhet, anerkjennelse og status blant barn og unge spesielt.

Av tidligere evalueringer, spesielt Kamp, krise og forsoning, er det påpekt hvordan konflikten rundt samisk språk og innføring av samisk læreplan L97S, splittet innbyggerne i Kåfjord. Forsoningsprosessen var kommet godt i gang i 2004, og det refereres til at: *«I det språkpolitiske arbeidet har det etablert seg en forståelse av at kommunen ikke er å betrakte som et samiskspråklig samfunn slik samiske kommuner i indre Finnmark er det, men som en tospråklig, samisk-norsk kystsamisk kommune, der også opplæring i finsk-kvensk språk og kultur har sin naturlige plass.»*

Evalueringen i 2020 viser at forsoningsprosessen har vært vellykket, og ønsket fra 2004 om at det må legges større vekt på å skape positive holdninger til samisk språk og kultur er oppnådd. Foreldrene som på 1990-tallet ønsket å gi sine barn sjøsamiske røtter, kjempet mot negative holdninger både i skole og samfunn og en likegyldig holdning til kvaliteten på tilbudene. I 2020 trekkes holdninger blant ansatte i barnehager og skoler fram som en positiv faktor.

Det er fremdeles utfordringer med kvaliteten i opplæringen, og her kan en se mange likhetstrekk mellom 2004 og 2020:

Sitat fra 2004:

«På samisk som andrespråk kommer alle inn om de kan noe eller ikke. .... Problemet oppstår når ungene fra vår avdeling blir puttet inn i samisk som andrespråk i lag med unger som ikke kan noen ting. .... Når de kommer inn i en klasse med unger som ikke kan noen ting, er det ødeleggende. Våre barn kan mye i forhold til unger som ikke kan noe. ....»

Sitat fra 2020:

«De barna som har hatt samisk i barnehagen, og velger samisk 2 på skolen havner mellom to stoler. De starter på begynneropplæring, mister motivasjonen, glemmer allerede innlærte ord fra barnehagen. Det skulle funnet en mellom ting mellom samisk 2 og 1.»

Likeledes er det samme oppfatning i 2004 som i 2020 om at samisk opplæringen som gis i skolen ikke medfører at barna blir funksjonelt tospråklige. Det etterlyses nå som da mer muntlig språktrening og flere samiskspråklige arenaer. Allerede i tiltaksplanen for å styrke samisk språk og kultur i Kåfjord for perioden 1988-2001 het det: «..om den samiske kulturen skal kunne utvikles og være levedyktig, trenger en flere arenaer hvor det er naturlig å snakke samisk.» I 2020 kan en se at kommunen ikke har lyktes å skape disse arenaene. Det har vært gjennomført enkelte tiltak som f.eks. språkbud, men det samiske språket har svært få naturlige arenaer. Hovedoppfattelsen blant innbyggerne i kommunene i dag er at samisk ikke høres.

En foresatt med barn i skolen sier:

«Samisk må styrkes. Flere lærere inn i klassene, mer språkbud og fokus på at alle skal lære å prate samisk først og fremst. Flere timer for de som har samisk som 2. språk/bruk av samisk i flere fag enn samisk. Lage språkbudsgrupper og god voksentetthet i språkopplæringa»

Evalueringen har innbefattet innspill og tilbakemeldinger fra et bredt spekter av Kåfjord kommune sine innbyggere. Den tilspissede stemninga fra 1990-tallet, synes å være helt borte, også blant de eldste innbyggerne. De fleste har forsonet seg med fornorskningsprosessen, og sitater fra to eldre innbyggere oppsummerer dagens hovedsyn:

«Jeg har aldri prøvd å snakke samisk i møte med kommunen. Det er en vane å snakke norsk nå. Jeg bruker ikke samisk.»

«Det går like greit på både norsk og samisk nå. Jeg har ingen behov for å snakke samisk med kommunen.»

5.6 Fellestrekk og oppsummering

Kåfjord kommune har i perioden fra 2004 til 2020 gjennomført mange tiltak med mål om å styrke samisk språk og kultur i kommunen. Flere av tiltakene har hatt som mål å forbedre språkkunnskapene hos barnehagebarn, skoleelever, foresatte til skoleelever, pårørende til sykehjembrukere og kommuneansatte innenfor alle nevnte virksomhetsområder. Til tross for tiltakene, har det samiske språket blitt mindre «synlig» i Kåfjord i samme periode.

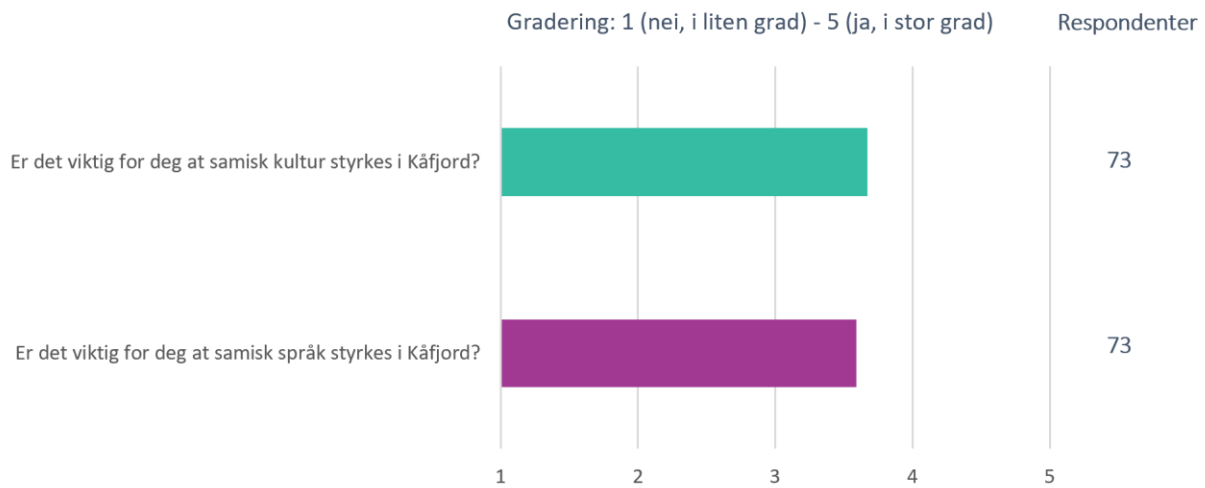
Kommunen tilfredsstillende i stor grad de formelle kravene i samelovens språkregler, og de har utarbeidet planer for arbeidet med samisk språk og kultur. Likevel er ikke alle punkter oppfylt. Det finnes egne ressurser i kommunen som har sine primærarbeidsoppgaver rettet inn mot å styrke og forbedre det samiske tilbudet. Bevisstheten rundt samisk språk og kultur synes å være tilstede hos mange av kommunens ledere, mens den ikke er like høy hos ansatte som er i daglig kontakt med brukere/innbyggere.

Det kan synes som tiltakene har vært for fragmentert, og at kommunen mangler en overordnet målsetning og strategi på hvordan tiltakene skal følges opp i etterkant, slik at de faktisk leder til økt bruk av samisk i kommunens virksomheter. Det er utarbeidet flere ulike evalueringer og tiltaksplaner opp gjennom årene, og det kan være utfordrende å orientere seg i en stor mengde dokumenter og skriv. I kommunens årlige rapportering til Sametinget på tospråklighetsmidler, framkommer det en beskrivelse av tiltak og hvordan ressursene er brukt. Det mangler en tydelig, overordnet målformulering på ønskede effekter og en årlig måling på hvilke resultater kommunen har oppnådd. Viktige spørsmål å stille seg er:

- Hvilke kompetansemål-/behov for samisk har Kåfjord kommune?
- Hvordan skal tiltakene som iverksettes i kommunens barnehager, skoler, helse- og omsorgssektoren og i administrasjonen bygge opp under kompetansemålet-/behovet?
- Oppnår kommunen ønsket effekt av tiltakene?

Denne evalueringen bekrefter at samisk språk synes og høres lite i Kåfjord kommune. Samtidig har flertallet av respondentene som har deltatt i brukerundersøkelsene en positiv holdning til at samisk språk og kultur skal styrkes i Kåfjord. Ved å slå sammen svarene på spørsmålet om styrking av henholdsvis språk og kultur for de som har svart innen barnehage (3,6 og 3,6), skole (3,2 og 3,3), helse/sosial og administrasjon (4,8 og 4,8), ser vi at gjennomsnittscoren ligger opp mot 4, noe som er en viktig, positiv signaleffekt.

Barnehagetilbudet innen samisk språk og kultur i Olderdalen synes i stor grad å tilfredsstille foreldrenes forventninger. Samtidig er det kun et fåtall elever (7 stykker i 2019-2020) som har samisk på Olderdalen skole. I Manddalen er bildet omvendt. Foreldrene er mindre fornøyd med det samiske tilbudet i barnehagen. Ved Manddalen skole er det for tiden 73 % av elevene som har samisk, derav 4 elever som har samisk som 1.språk. For barna som tar samisk 2 og 3, har undervisningen for lavt timetall til at samisk blir et funksjonelt andre språk ved siden av norsk. Dette er i samsvar med innstillingen fra Samisk språkutvalg NOU 2016:18 *Hjertespråket*, der det konkluderes med at samiskopplæringen må styrkes. Det gjelder særlig dagens 2. språks undervisning der det er behov for å løfte nivået på den samiske språkopplæringen i skolen slik at elevene ved endt skolegang behersker samisk språk på lik linje med engelsk. I dagens samfunn vil elevene oppleve et mye større påtrykk av engelsk språk gjennom TV, internett osv. enn det som er gjeldende for samisk. For å kompensere for dette, må skolen ta et større ansvar for å løfte den samiske språkopplæringen, der samisk også benyttes som undervisningsspråk i enkelte andre fag, i tillegg til de ordinære timene med samisk språkopplæring.

Det samiske språksenteret i Kåfjord stiller i dag med medarbeidere som fungerer som språktrenere og språkressurser både for barna og personalet ved kommunens tre barnehager. Dette er ikke optimal bruk av språksenterets ressurser og bør betraktes som en overgangsløsning til barnehagene har fått rekruttert eget personell med samisk språkkompetanse. Spesielt er det viktig at Fossen barnehage snarlig får rekruttert flere medarbeidere som på fulltid kan være samiske språktrenere inntil barnehagens eget faste personale har nødvendig samisk kompetanse.

Kommunen har brukt en god del midler på språkopplæring for innbyggere og ansatte i kommunen. Blant kommunens ansatte er det ca. 50 personer som mottar lønnsmidler med bakgrunn i at de har samisk kompetanse. Dette utgjør ca. 25 % av alle ansatte i kommunen. Pr. i dag er det et fåtall av dem som benytter samisk i forbindelse med jobb, og evalueringen har

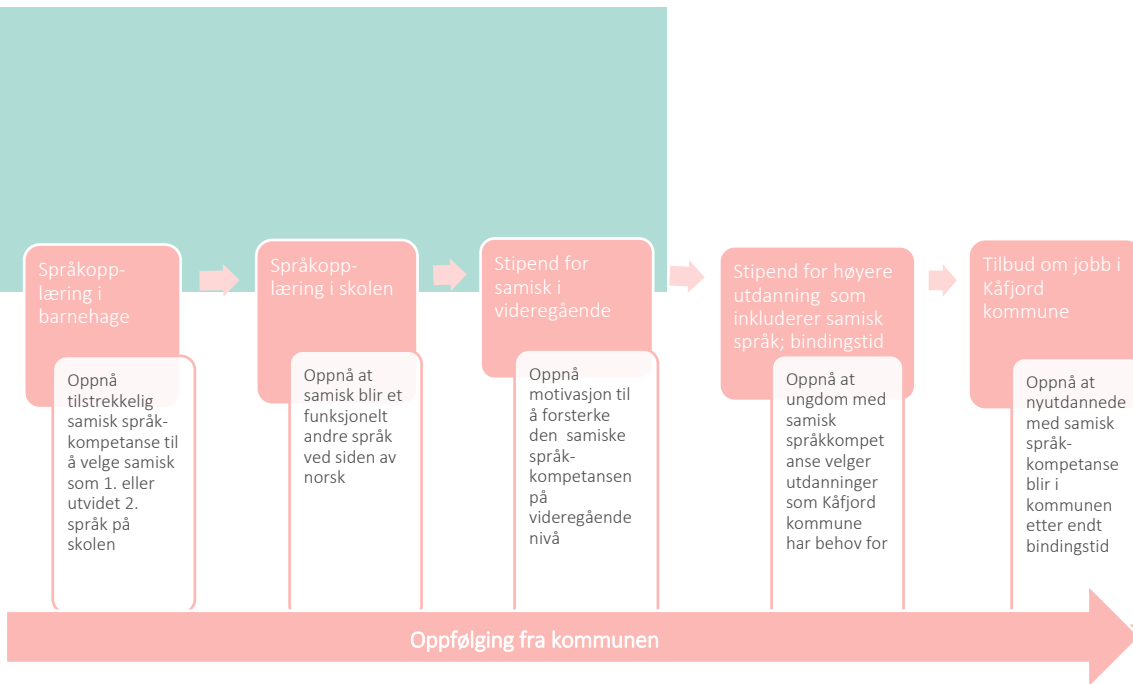
ikke kunnet påvise at samisk benyttes som arbeidsspråk mellom kollegaer i Kåfjord kommune. Mandalen skolen utgjør et unntak fra dette. Siden 2004 er det registrert ca. 120 deltagere fra Kåfjord kommune på ulike språkkurs/-utdanninger. Statistikken viser antall deltagere på aktuelt tiltak, ikke om en ansatt har deltatt på flere kurs. Antallet på 120 deltagere kan derfor gjelde færre personer.

Ansatte i barnehager og sykehjem har gitt uttrykk for at nybegynnerkurs i samisk har vært nyttig, og at det gir dem mulighet for økt språkforståelse. Sykehjemmet i Birtavarre er også et positivt eksempel på hvordan samisk språk kan benyttes i dagliglivet. Sykehjemmet har arrangementer med samisk innhold, og ansatte som behersker språket benytter i noen grad samisk språk i kontakt med samisktalende brukere/pasienter. Det er kjent at pasienter med demens vender tilbake til sitt morsmål, og det resulterer i at det samiske språket igjen blir brukt i noen grad.

Det kan synes som lønnstillegget for kompetanse innen samisk språk og støtten til kurs/utdanninger innen samisk i liten grad har resultert til at samisk språk har kommet til anvendelse i arbeidssammenheng blant kommunens ansatte. Det bør imidlertid være et stort potensial i å omsette satsingen som kommunen har hatt på samisk språk til mer praktisk språkbruk i det daglige. Kommunen har gode støtteordninger for de som ønsker å utvikle egen språkkompetanse, men dette bør settes inn i en større kontekst der kommunen følger opp slik at tilegnet kompetanse kommer til konkret anvendelse. Det bør også settes mål og en forventning om at de som starter på nybegynnerkurs fortsetter utdanningen slik at samisk blir et funksjonelt 2. språk for den ansatte.

Kåfjord kommune har flere stipendordninger som skal stimulere til å utvikle samisk språkkompetanse. Ordningene varierer fra små symbolske støttebeløp til dekning av tapt arbeidsfortjeneste på inntil kr. 50.000. Kommunen har over mange år hatt mangel på barnehagepedagoger/lærere med samisk kompetanse, og selv om en av stipendordningene går direkte mot barnehagelærerutdanning og grunnskolelærerutdanning, har ikke dette løst kommunens utfordring. I dag har stipendordningene som er rettet mot foresatte til barn i skolen og pårørende til demenssyke, større støttegrad enn stipendene til høyere utdanning innen barnehagelærer- og grunnskoleutdanning. Denne prioriteringen bør kommunen vurdere på nytt. De minste støttebeløpene på mellom 2.500 og 5.000 kroner må entes heves eller slettes. Det er bedre å øke beløpet til et utvalg, motiverte søkere som på sikt kan bli viktige ambassadører og ressurspersoner for samisk språk i Kåfjord.

Underliggende modell viser et helhetlig løp fra barnehage til tilbud om jobb i Kåfjord kommune. Siden den samiske språkkompetansen i kommunen pr i dag er så sårbar, kreves det tett oppfølging overfor motiverte enkeltindivider/familier for å gjennomføre hele løpet. For at Kåfjord kommune skal sikre framtidig rekruttering blant sine egne barn/ungdommer, må kommunen tenke langsiktig og starte jobben nå.

6 Mål og tiltak

6.1 Hovedmål

Dagens tiltak - status

Kåfjord kommune har fra tidligere iverksatt flere tiltak og etablert flere virkemidler for å utvikle samisk språk, kultur og levesett i kommunen. Dette gjelder organiseringen av kommunens barnehage- og skoletilbud i forhold til det samiske, der barnehagen og skolen i Manndalen skal gi hovedtilbudene innenfor det samiske. Tilsvarende er det etablert et samisk tjenestetilbud innenfor kommuneforvaltningen og i helse- og eldreomsorg, som skal ivareta Samelovens krav til å kunne motta og besvare henvendelser på samisk. Videre har kommunen etablert andre spesifikke tiltak og virkemidler for å styrke samisk kompetanse blant de ansatte innenfor ulike deler av kommunens virksomheter. Det gjelder bl.a. policy ved rekruttering av personell, der samisk kompetanse skal vektlegges i alle stillingsutlysninger, ordning med ekstra lønnskompensasjon til ansatte med samisk kompetanse, ordninger med å gi ansatte permisjon med lønn i forbindelse med samiske studier, ordning med utdanningsstipend samt andre ordninger med støtte til foreldre som tar kurs i samisk.

De tiltak vi foreslår som del av denne undersøkelsen, tar utgangspunkt i ordninger som allerede er etablert. Vi har sett på behovet for å forsterke disse og komplementere disse med nye tiltak der det er påkrevd. Det er nødvendig med flere sett av tiltak, og det er viktig å se til at ulike virkemidler brukes aktivt for å understøtte hverandre. De tiltak som vi foreslår bygger også på anbefalinger fra Samisk språkutvalg, ref. NOU 2016:18, *Hjertespråket*.

Fra Sametinget pågår det arbeid med å styrke tiltak og virkemidler for vitalisering av samisk språk som del av Sametingets oppfølging av innstillingen fra Samisk språkutvalg. Det vil berøre Kåfjord på linje med andre kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Tiltak for styrket samisk opplæring i barnehage og skole vil utgjøre en svært viktig del.

I denne sammenheng viser vi også til Samisk språkplan for barnehage og grunnskole i Kåfjord. Planen ble vedtatt i UOO den 28.05.2020. Dette dokumentet beskriver et bredt sett med virkemidler over en 4 års periode for å styrke bruken av samisk språk både blant barn og voksne.

Hovedmål:

Tiltak for vitalisering av samisk i Kåfjord må sees i et flerårig perspektiv. I et 10-års perspektiv fram mot 2030 foreslås følgende hovedmål for utvikling av samisk språk og kultur i kommunen:

- Det skal satses aktivt på vitalisering av samisk språk i kommunen, der målet er at samisk igjen blir et språk som er i daglig bruk i arbeid og fritid.
- Samisk skal brukes som arbeidsspråk ved siden av norsk innenfor alle deler av kommunens virksomhet.
- Kommunen skal satse aktivt på å rekruttere og bygge opp samisk kompetanse blant ungdom fra kommunen, for å sikre stabil tilgang på personell med nødvendig kompetanse i samisk til kommunens virksomheter.
- Innen 2030 skal 20 % av befolkningen bruke språket daglig. Tyngdepunktet for dette ventes å være i Manndalen.
- Kunnskaper og ressurser knyttet til samisk språk og kultur skal benyttes aktivt for å vitalisere bygdene i kommunen. Målet er å skape attraktive kultur- og fritidstilbud, attraktive arbeidsplasser og servicetilbud som medvirker til at ungdom etter endt utdanning flytter tilbake til kommunen og at nedgangen i folketallet stopper opp.

Disse mål skal realiseres gjennom underliggende delmål og tiltak for administrasjon, helse- og sosial og oppvekstsektoren.

6.2 Administrasjon - Mål og tiltak

Status:

Undersøkelsene som er gjennomført viser at det er flere ansatte innenfor kommunens administrasjon som behersker samisk i noe grad. Noen har samisk morsmålsbakgrunn, mens andre har tilegnet seg kunnskaper i samisk gjennom utdanning og enkeltstående språkkurs. Likevel er det få ansatte som behersker samisk muntlig og skriftlig som førstespråk på linje med norsk. Samisk brukes ikke som arbeidsspråk i kommuneadministrasjonen, og kommunen mottar svært få henvendelser på samisk fra innbyggerne. Noen unntak er det likevel; disse er i hovedsak kanalisert via språksenteret.

Kåfjord kommune har som forvaltningsorgan med ansvar for samisk, og som kommunens største arbeidsgiver, et særlig ansvar for å iverksette tiltak som bidrar til at samisk språk vitaliseres i kommunens virksomhet og i lokalsamfunnet. Hvis kommunen ikke gjør det, hvem skulle da gjøre det?

Mål:

Kommunen skal etablere tiltak som sikrer at samisk benyttes som arbeidsspråk innenfor alle deler av kommunens virksomhet, og spesielt innenfor kommunal forvaltning, helse- og omsorgssektoren og oppvekst.

Innenfor hvert virksomhetsområde foreslås det etablert arbeids-/ prosjektgrupper som involverer ansatte med samisk kompetanse og relevant fagkompetanse. Målet er at samisk i størst mulig grad skal benyttes som hovedspråk.

Kommunen skal gjennom egen politikk og tiltak for næring, kultur og samisk språkutvikling kombinere virkemiddelbruk som støtter opp om hverandre, for å styrke Kåfjord som et attraktivt bo- og arbeidssted. Tiltak for ungdom og unge familier prioriteres spesielt.

Tiltak:

1. Videreføre dagens tilbud med 1.linjetjeneste som kan motta og besvare henvendelser på samisk
2. Vektlegge samisk kompetanse i alle stillingsutlysninger. For noen stillinger må samisk kompetanse være et absolutt krav.
3. Motivere ansatte og tilby ansatte utdanningspermisjon med lønn for å lære seg samisk. Dette følges opp med tiltak der den ansatte skal gå inn i stillinger og/eller prosjekter der samisk benyttes som arbeidsspråk i deler av arbeidstiden.
4. Motivere ungdom til å ta faglig utdanning med samisk i fagkretsen, og om nødvendig tilby utdanningsstipender som del av rekrutteringen. Også her skal det følges opp med tiltak der det tilrettelegges for at nyansatte skal benytte samisk i hele eller deler av arbeidstiden
5. Kommunen skal etablere arenaer innenfor alle sektorer der det tilrettelegges for at ansatte med kunnskaper i samisk, benytter samisk som arbeidsspråk i hele eller deler av arbeidstiden. Det foreslås at kommuneledelsen leder oppfølgingen av dette tiltaket med det Samiske språksenteret som en faglig støttespiller på samisk terminologiveiledning og språktrening.

Dette skal komme i tillegg til fagstillinger som krever samisk språkkompetanse innenfor barnehager og skoler. Eksempler på slike språkarenaer kan være:

- a. Faste lunsjdager og/eller lunsjgrupper innenfor alle sektorer der samisk benyttes som hovedspråk
- b. Ansatte med samiske forkunnskaper innenfor ulike fagdisipliner etablerer arbeidsgrupper der de ukentlig eller hyppigere bruker samisk som arbeidsspråk,

f.eks: regnskap/økonomi, kommuneledelse/planavdeling, teknisk sektor.
Tilsvarende at samisk benyttes i politiske møter eventuelt supplert med tolk for norskspråklige.

6. Kommunen skal være med å tilrettelegge andre arenaer i lokalsamfunnet der samisk benyttes som hovedspråk. Tiltaket foreslås løst i samarbeid med lokale lag og foreninger. Kommunens kulturmidler kan benyttes til å støtte slike tiltak. Alle registrerte lag og foreninger i kommunen bør inviteres til å delta i ordningen. Det foreslås at kommunens kulturavdeling i samarbeid med det Samiske språksenteret leder oppfølgingen av dette tiltaket. Også her er målet at personell med samiske forkunnskaper etablerer prosjekt-/arbeidsgrupper der samisk brukes som arbeidsspråk ukentlig. Festivalen Riddu Riđđu er et fint eksempel på et arrangement som gir samisk språk og kultur økt synlighet, anerkjennelse og status og som skaper økt aktivitet og attraktivitet for Kåfjord som bo- og arbeidsområde.
7. Kunnskaper og ressurser knyttet til samisk språk og kultur skal benyttes aktivt i kommunens næringsarbeid. I kommunens næringsplan skal det utarbeides egne strategier med forslag til tiltak for dette satsingsfeltet; der grenseregionalt samarbeid kan være ett felt.
8. Kommunen skal søke faglig/finansielt samarbeid med Sametinget som del av oppfølgingen av NOU 2016:18 og Sametingets egen næringsmelding. Målet er å styrke nye utviklingstiltak på samisk språkvitalisering, nærings- og samfunnsutvikling. Dette skal være supplement til de ordinære tiltak som finansieres med grunnlag i det ordinære tospråklighetstilskuddet fra Sametinget.

6.3 Helse og sosial - Mål og tiltak

Status:

Samisk språkstatus innenfor helse- og sosialsektoren er i stor grad sammenfallende med resultatene ellers i kommunen. Det er relativt mange av de ansatte som har noe kunnskap i samisk, men det anvendes ikke. Birtavarre sykehjem trekkes fram som et positivt eksempel der de har samiske aktivitetstilbud med god oppslutning.

Mål og tiltak:

Mål og tiltak vil være sammenfallende med det som er beskrevet i punkt 5.2 for kommunens administrasjon. Det er særlig viktig at kommunen får etablert samiske språktreningsgrupper blant ansatte innenfor helse og omsorgssektoren. Arbeidsformen må gjerne være slik at beboere på alders- og sykehjem med samisk bakgrunn også blir involvert. Også her vil det

Samiske språksenteret være en viktig faglig støttespiller for å få i gang bruken av samisk språk på alders- og sykehjem.

Eksempler på dette kan være:

- Sammenkomster med sang- og andre kulturaktiviteter der samisk benyttes som hovedspråk
- Aktiviteter med håndarbeid/duodji (både søm, strikking, tresløyd og annet) kombinert med bruk av samisk
- Annen organisering av interne arbeidsgrupper/oppgaver blant ansatte med samiske forkunnskaper innenfor alle fagdisipliner som renhold, kjøkken, helsepersonell, nattevakt osv.

6.4 Oppvekst - Mål og tiltak

6.4.1 Barnehage – Mål og tiltak

Status:

Kun en svært liten gruppe samiske barn bruker samisk som hjemmespråk. Tilsvarende er det et fåtall foreldre som har samisk som førstespråk. Utenom barnehage og skole, er det få eller ingen aktive arenaer der samisk benyttes.

Mål:

At barna tilknyttet Fossen barnehage gradvis lærer seg å benytte samisk som hovedspråk i barnehagen, og at samisk etter hvert blir et funksjonelt andre språk ved siden av norsk.

At barna tilknyttet de øvrige barnehagene blir godt kjent med samisk språk og kultur i kommunen.

Tiltak:

1. Samisktilbudet ved Fossen barnehage styrkes faglig, og det innføres en driftsmodell der samisk benyttes som hovedspråk og norsk kun som støttespråk etter behov og i kontakt med foreldre som ikke behersker samisk. Underliggende tiltak:
  - a. Rekruttere pedagogisk personell som behersker samisk
  - b. Tilby egne ansatte samisk språkkurs
  - c. Rekruttere 3-4 språktrenere (erfarne språkbrukere) som ekstra språkressurs både for barna og personalet, inntil Fossen barnehage har egne ansatte som behersker samisk
  - d. Tilby motivert ungdom utdanningsstipend med arbeidstilbud som ett av flere rekrutteringstiltak

- e. Oppfordre alle foreldre med barn i Måndalen til å la barna lære seg samisk, samtidig med at tilbudet styrkes faglig. Som del i dette foreslås det gjennomført informasjonsmøter med faglig bistand fra Jon Todal, professor emeritus ved Samisk Høgskole, som vil informere om erfaringer med slike tiltak fra andre områder. En av effektene er bl.a. at barna senker terskelen for å lære seg flere nye språk uten at norskopplæringen svekkes. Det øker muligheten for at barna også vil bruke samisk utenom barnehagen og at integrasjonen mellom barn med norsk og samisk bakgrunn styrkes.
2. Samisk tilbudene ved barnehagene i Birtavarre og Olderdalen videreføres som norskspråklige barnehager, men også ved disse barnehagene skal aktiviteter som styrker kunnskaper om samisk språk og kultur styrkes. En deltidsansatt språktrener vil være aktuell, dersom barnehagen ikke har egne ansatte som behersker samisk.
3. Tilby foreldrene nybegynnerkurs/språkkurs slik at de deltar på språkreisen sammen med sine barn, slik at hjemmet også blir arena for språktrening.
4. Tilrettelegge andre samiske språkarenaer som kan benyttes av barnehagene og hjemmet. Eksempel: Lesestunder, visse typer lek og aktiviteter, besøk til sjøsamisk gård, reindrifts-siida, museum osv. Jamfør tiltak 6.2-6. Brukerundersøkelsen har vist at slike tiltak er interessante for foresatte med barnehagebarn
5. Opprette samarbeid mellom barnehage og skole for å sikre og tilrettelegge for at samisk språkopplæring blir videreført i denne overgangen.

6.4.2 Skole – Mål og tiltak

Status:

Kun en svært liten gruppe samiske barn bruker samisk som hjemmespråk. Tilsvarende er det et fåtall foreldre som har samisk som førstespråk. Utenom barnehage og skole, så er det få eller ingen aktive arenaer der samisk benyttes.

Mål:

Styrke samiskopplæringen slik at samisk blir et funksjonelt andre språk ved siden av norsk for barn som tar samisk 1, 2 og 3 i skolen.

At øvrige skolebarn i kommunen blir godt kjent med samisk språk og kultur i kommunen.

Tiltak:

1. Styrke samisk tilbudet ved Manndalen skole som hovedskole for samisk opplæring i kommunen. Underliggende tiltak:
  - a. Tilby og delta i fjernundervisningstilbud med andre skoler, der egen skole mangler elevgrunnlag og/eller samisk lærer.
    - i. Det vil kunne gjelde for elever med samisk 1. språk ved at de tilbys fjernundervisninger med 1. språks elever i andre kommuner
    - ii. At 2. språks elever ved andre skoler i kommunen, eksempelvis Olderdalen mv., tilbys fjernundervisning med Manndalen skole
  - b. Styrke opplæringstilbudet for samisk som 2. språk, både faglig og kvantitativt, ved at samisk brukes som undervisningsspråk i andre fag i størst mulig grad. Dette skal være i tillegg til de ordinære timene med samisk språkundervisning (2 timer /uke)
  - c. Motivere alle foreldre med barn i Manndalen til å la barna lære seg samisk. Jamfør 6.4.1-1e.
  - d. Tilrettelegge for språkbad samlinger mellom elever fra flere skoler; forslag om inntil 1 samling per måned á 2 dager
  - e. Styrke lærerteamet med ansatte som behersker samisk i kombinasjon med andre fag.
  - f. Om nødvendig tilby utdanningsstipender med tilbud om ansettelse som del av rekrutteringen.

2. Videreføre samisk tilbud ved Olderdalen skole. Underliggende tiltak:
  - a. Mer bruk av fjernundervisning med Manndalen og/eller andre skoler der egen skole mangler elevgrunnlag og/eller samisk lærer
  - b. Styrke opplæring om sjøsamisk kultur
  - c. Tilby foreldre nybegynnerkurs/språkkurs slik at de deltar på språkreisen med sine barn og at hjemmet blir arena for språktrening
  - d. Tilrettelegge andre språkarenaer som kan benyttes av både skolen og hjemmet. Eksempel: Språkkafé, samisk lesetime på biblioteket, kultur-/fritidsaktiviteter der samisk benyttes.

Litteraturliste og annen kildehenvisning

Evalueringsrapporter, andre utredninger og dokumenter:

- Gjerde og Mosli (1985): *Samiske næringers plass i samfunnsplanlegginga*» Dieđut nr. 5, Sámi Instituhtta
- SEG- Sámi Ealáhus- ja Guorahallanguovddáš / Samisk nærings- og utredningssenter (2000): *Undersøkelse av bruken av samisk språk*.
- Pedersen og Høgmo (2004): *Kamp, krise og forsoning*. Evaluering av samepolitiske tiltak i Kåfjord. *Rapport nr. 4*, Norut Samfunn, Tromsø.
- Andersen og Stromgren (2007): *Evaluering av samelovens språkregler*, Nordisk Samisk Institutt/Samisk høgskole
- Nordlandsforskning, rapport nr. 7/2012.: *Samisk språkundørsøkelse 2012*
- NOU 2016:18 – Hjertespråket. Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samisk språk. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Noodt og Reiding AS (2017): *Kostnadsnøkler til kommuner som betjener en samisk befolkning*
- Visjona AS (2019): *Forslag til tilskuddsmodell for et nytt utvidet samisk språkområde*
- Sámi Giellaguovddáš/Samisk språksenter i Kåfjord: Årsmeldinger 2004 - 2017
- Kåfjord kommune: Rapportering til Sametinget ad. tospråklighetstilskudd 2004 - 2018
- Kåfjord kommune: Årsmeldinger 2015 – 2018
- Kåfjord kommune (2018): Kursstøtte i samisk språk til foresatte med barn som har samisk i barnehage og i grunnskole, 30.04.2018
- Kåfjord kommune (2013): Retningslinjer for Kåfjord kommunes språkmotiveringsstipend til elever i den videregående skole.
- Kåfjord kommune (2018): Retningslinjer for stipend for høyere utdanning
- Kåfjord kommune (2013): Kursstøtte i samisk språk – pårørende demens
- Kåfjord kommune (2012): Kåfjord kommunes utdanningsstipend i samisk språk
- Kåfjord kommune og Sametinget (2018): Midlertidig samarbeidsavtale om bruken av tospråklighetsmidlene gjeldende for 2018

Vedlegg

- Vedlegg 1: Presentasjon av brukerundersøkelser, 8. 9. og 10 juni 2020, PowerPoint